

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ - ΛΟΓΙΟΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Ο Κρητικός Πόλεμος

Ο ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1921 όπου και πέθανε το 2013. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και μετεκπαιδεύτηκε στο Παρίσι και στη Χαϊδελβέργη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα πολύτιμα βιβλία που εξέδωσε ο Αλεξίου σχετικά με την Κρητική λογοτεχνία, όπως *Η ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ* του Γ. Χορτάτση (1992), ξεχωρίζουν η σχολιασμένη έκδοση *Ο Κρητικός Πόλεμος* του Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή (Αθήνα, Εκδόσεις Στιγμή 1955) και τα *Ποιήματα και Πεζά*, του Διονύσιου Σολωμού (Αθήνα, Στιγμή, 1994). Στον Πρόλογο του τελευταίου διαβάζουμε ότι σκοπός της έκδοσης είναι «η ενιαία παρουσίαση ολοκληρωμένων έργων και πληρέστερων αποσπασμάτων του Σολωμού, των “λυρικών ενοτήτων” κατά τον ορισμό του Πολίτη». Ο Αλεξίου είχε στόχο να δώσει μια εικόνα του σολωμικού έργου διαφορετική από εκείνη του Πολυλά, όπως είναι αποτυπωμένη στο βασικό κριτικό έργο του, τα *Ευρισκόμενα* του Σολωμού (1859). Όπως είναι γνωστό, τα κυριότερα έργα του Σολωμού σώθηκαν σε ακατάστατα και πολλαπλά αυτόγραφα σχεδιάσματα.

Ο Κρητικός Πόλεμος του Μπουνιαλή πάλι που επιμελήθηκε ο Αλεξίου εξιστορεί την κατάκτηση της βενετοκρατούμενης Κρήτης από τους Τούρκους το 1646, τη δραματική πολιορκία του Ρεθύμνου και τα βίαια γεγονότα που ακολούθησαν με στόχο τους κατοίκους του νησιού, οι οποίοι είχαν στενότετους πολιτιστικούς και εμπορικούς δεσμούς με τη Βενετία. Η εισαγωγή του Αλεξίου στην έκδοση είναι διαφωτιστική για καθετί που θα προκαλέσει ερωτήματα στον αναγνώστη: δομή και περιεχόμενο της αφήγησης, γλώσσα και ύφος του ποιητή, πηγές του αυτόπτη μάρτυρα Μπουνιαλή κ.ά.

Κ.Σ.

Η ποίηση στη ζωή μας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ. Φιλολόγος, κριτικός, μια από τις σημαντικότερες πνευματικές προσωπικότητες του Μεσοπολέμου. Γεννήθηκε το 1886 στα Φιλιατρά και πέθανε το 1947 στην Αθήνα. Σπούδασε φιλολογία στο ΠΑ και πραγματοποίησε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, όπου συνδέθηκε με τον Σοσιαλιστικό Κύκλο του Κωνσταντίνου Χατζόπουλου. Εργάστηκε ως φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση και το 1926, με την ίδρυση του ΑΠΘ, εξελέγη καθηγητής στην έδρα της Νεοελληνικής Φιλολογίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | *Η ποίηση στη ζωή μας* (Αθήνα, 1923), το πιο φιλόδοξο, ίσως, έργο του, αποτελεί σταθμό στην ιστορία και στην εξέλιξη της ελληνικής κριτικής σκέψης. Άκρως ιδεαλιστής, στο έργο του αυτό, παρά τις σοσιαλιστικές καταβολές του, ο συγγραφέας προσπαθεί να αποδείξει ότι το «ποίημα» είναι ο αισθητός καρπός μιας σκληρής και επώδυνης ψυχικής περιπέτειας, την οποία μόνο εκλεκτές προσωπικότητες μπορούν να βιώσουν. Μία τέτοια προσωπικότητα, ένα πνευματικό μέγεθος που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως απόλυτο μέτρο της ελληνικής ιστορίας, είναι ο Διονύσιος Σολωμός.

Οι βασικές, αξονικές θέσεις της θεωρίας του Αποστολάκη θεμελιώνουν και αναπτύσσουν την έννοια της «αρνητικής κριτικής», η οποία με τη μέθοδο της απόρριψης φιλοδοξεί να φτάσει στον πυρήνα του φαινομένου της δημιουργίας. Εξιδανικεύοντας το πρωτογενές και το αυθόρμητο, ο συγγραφέας τείνει προς μian ακραία ιδεαλιστική θέση σχετικά με την καλλιτεχνική δημιουργία, με συνέπεια να καταλήγει στην απόρριψη ποιητών όπως ο Κάλβος, ο Παλαμάς, ο Πορφύρας, κρατώντας μία θέση στο ποιητικό πάνθεον για τον Μαβίλη, όχι για την αξία του ποιητικού του έργου, αλλά για τον ηρωικό του θάνατο στους Βαλκανικούς Πολέμους.

Κ.Π.

Ο Κωστής Παλαμάς ιστορικός της νεοελληνικής λογοτεχνίας

ΒΕΝΕΤΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ. Φιλολόγος, Νεοελληνίστρια. Γεννήθηκε στη Θεσσαλο-

νίκη το 1961. Σπούδασε Φιλολογία στο ΑΠΘ και συνέχισε τις σπουδές της στην Αυστρία και στην Αγγλία. Είναι καθηγήτρια στο τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και Παιδαγωγικής Σχολής στο ΑΠΘ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Στα Γράμματα εμφανίστηκε το 1992 με τη μελέτη *Ο Κωστής Παλαμάς ιστορικός της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, που ήταν και το θέμα της διδακτορικής διατριβής της. Στη μελέτη αυτή, βασιζόμενη στην προσφιλή της –όπως αποδείχτηκε στη συνέχεια– μέθοδο ιστορικής ερμηνείας της λογοτεχνίας, επιχειρεί να συγκροτήσει, από το ογκωδέστατο και βαρυσήμαντο κριτικό έργο του Κωστή Παλαμά, μιαν ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Η συγκροτούμενη, εν τέλει, ιστορία δεν εξετάζεται μεμονωμένα, αλλά σε σχέση και εν συνδυασμό με αντίστοιχα έργα της ευρωπαϊκής ιστοριογραφίας της λογοτεχνίας, ενώ παράλληλα εξετάζονται οι προηγηθείσες, κατά τον 19ο αιώνα, απόπειρες δημιουργίας νεοελληνικού λογοτεχνικού κανόνα, καθώς και η πρόσληψη του ιστορικού μοντέλου του Παλαμά από τους ιστορικούς και κριτικούς της λογοτεχνίας μας κατά τα πρώτα σαράντα χρόνια του 20ού αιώνα.

Ό,τι πρωτίστως προκύπτει από αυτό το πλήρες, πρωτότυπο και με αφηγηματικές αρετές εγχείρημα της Βενετίας Αποστολίδου είναι ότι ο Παλαμάς, πλάι στον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο και τον Νικόλαο Πολίτη, είναι ένας από τους σημαντικότερους διαμορφωτές της φυσιογνωμίας του νέου ελληνισμού και της εθνικής μας παράδοσης.

Κ.Π.

Εισαγωγή στην ελληνική ποίηση και πεζογραφία

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του κριτικού, δοκιμιογράφου, μεταφραστή Γεώργιου Παπαδόπουλου. Γεννήθηκε το 1884 στα Γιάννινα και πέθανε στην Αθήνα το 1973. Σπούδασε στην Αθήνα και στο Παρίσι.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Στα Γράμματα εμφανίστηκε το 1904 με το δράμα *Μπροστά στους ανθρώπους*, που παίχτηκε στη «Νέα Σκηνή» του Κ. Χρηστομάνου.

Δραστήριος συγγραφικά, έγραψε αφηγήματα, ποιήματα, κριτική λογοτεχνίας και αισθητικά θεωρήματα, ενώ έδωσε και πολλές μεταφράσεις αρχαίων κλασικών και νέων κειμένων. Ο τομέας, ωστόσο, που κινήθηκε με σχετική άνεση και προκάλεσε αρκετές και ενδιαφέρουσες αντιπαραθέσεις, είναι αυτός του δοκιμίου και της κριτικής. Ανάμεσα στα θεωρητικού περιεχομένου βιβλία του (*Η πολυμέρεια του Παλαμά*, 1943, *Εισαγωγή στην ποίηση του Παλαμά*, 1959, *Η έννοια της ελευθερίας στο Σολωμό*, 1959, *Κριτικά, αισθητικά, ιδεολογικά*, 1959 κ.ά.) ιδιαίτερη θέση κατέχει η *Εισαγωγή στην ελληνική ποίηση και πεζογραφία* (1966). Ένα βιβλίο που του δίνεται η δυνατότητα να αναπτύξει με άνεση τις μαρξίζουσες αισθητικές του απόψεις γύρω από θέματα και πρόσωπα της ελληνικής λογοτεχνίας.

Πράγματι, η συνεισφορά του Αυγέρη στη μαρξιστική κριτική στην Ελλάδα, παρά τις όποιες επιφυλάξεις διατυπώθηκαν κατά καιρούς, είναι ιδιαίτερα σημαντική. «Μέσα στην ελληνική περιοχή», γράφει ο Αλέξ. Αργυρίου, «η έντονη παρουσία του από το 1945 και έπειτα, σε συνδυασμό με την πλατιά του καλλιέργεια και ενημέρωση συνέβαλαν στο να θεωρηθεί [...] ο πρύτανης των μαρξιστικών κριτικών της γενιάς του (στην οποία συμπεριλαμβάνονται ο Βάρναλης και ο Γληνός), ίσως γιατί στην κριτική του ακολουθούσε τις επίσημες επιλογές (θεωρητικές και ιδεολογικές)».

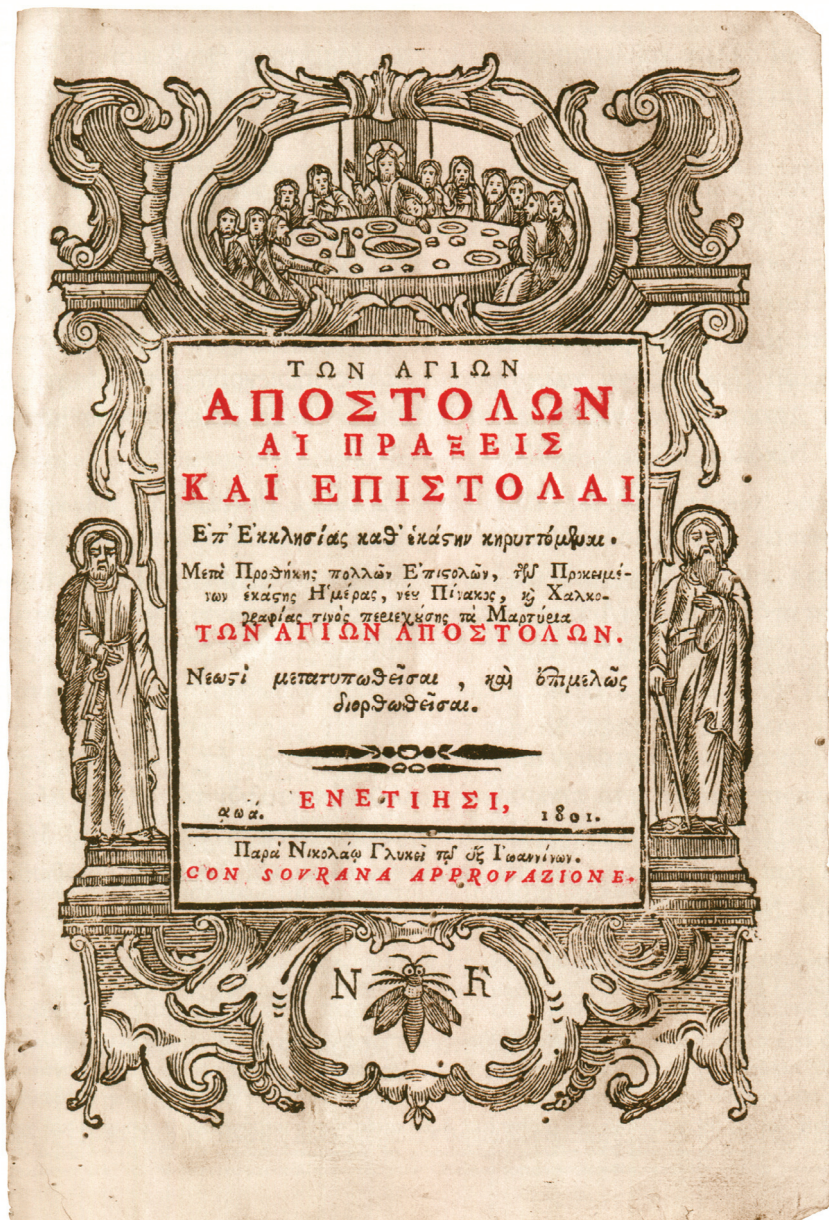
Κ.Π.

Γραμματολογία, Θεωρία λογοτεχνίας

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΟΥΔΗΣ. Νεοελληνιστής φιλόλογος, πανεπιστημιακός. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1935. Σπούδασε φιλολογία, ιστορία, φιλοσοφία και κοινωνιολογία στο ΠΑ, στο Παρίσι και το Μόναχο και διετέλεσε, εκτός των άλλων, καθηγητής της Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Πολυγραφότατος, ερεύνησε όσο ελάχιστοι περιόδους της λογοτεχνίας μας, καθώς και ζητήματα σχετικά με τη θεωρία της λογοτεχνίας. **ΕΚΔΟΣΕΙΣ |** Καρπός της πολυσχιδούς ερευνητικής δραστηριότητάς του υπήρξε και το πολύ σημαντικό, ιδιαίτέρως φιλόδοξο βιβλίο του *Γραμματολογία, Θεωρία λογοτεχνίας* (Αθήνα, 1994). Ένα βιβλίο απόρροια της σχεδόν εικοσιπενταετούς, εκ του σύνεγγυς, παρακολούθησης των κινημάτων και των θεωρημάτων που εξέθρεψαν –από το 1960 και ύστερα– τις κοινωνικές επιστήμες γενικότερα, τη θεωρία της λογοτεχνίας και τις γραμματολογικές σπουδές ειδικότερα.

Παρακολουθώντας από κοντά μερικούς από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του εντυπωσιακού θεωρητικού κινήματος του δεύτερου μισού του 20ού αιώνα (Barthes, Strauss, Goldmann, Althusser, Marcuse κ.ά.), ο Βελουδής θεώρησε υποχρέωσή του να καταγράψει κριτικά τις θέσεις και τα πορίσματα της θεωρητικής παραγωγής στο πεδίο της λογοτεχνικής θεωρίας, αποφεύγοντας τον σκόπελο του εκλεκτικισμού: «Ελπίζω ότι πίσω από την πληθώρα του “υλικού”, που παρουσιάζω με το βιβλίο αυτό», γράφει ο ίδιος, «θα μπορέσει ο αναγνώστης του να διακρίνει και την “προσωπική”, κεντρική, ενοποιητική θεωρητική θέση – ή μάλλον: την, υποφώσκουσα έστω, σύνθεση, που επεδίωξε ο συγγραφέας του».

Κ.Π.

Χαρακτηριστικό δείγμα σελίδας τίτλου Λειτουργικού βιβλίου που τύπωσε ο Νικόλαος Γλυκός στη Βενετία. Από την έκδοση: Γιώργος Βελουδής, «Το Ελληνικό Τυπογραφείο των Γλυκύδων στη Βενετία (1670-1854)» (Χ. Μπούρας, 1987).

Πατριαρχικοί Πίνακες

Ειδήσεις Ιστορικά
Βιβλιογραφικά
περί των Πατριαρχών
Κωνσταντινουπόλεως...

Ο ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1851 και πέθανε στην Αθήνα το 1943, φοίτησε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή και ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία, ενώ παράλληλα εξελίχτηκε σε σπουδαίο ιστοριοδίφη. Άρχων της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, αναμίχθηκε ενεργά σε ζητήματα που απασχολούσαν το Οικουμενικό Πατριαρχείο, όπως η ρωσική διείσδυση στο Άγιον Όρος και το βουλγαρικό Σχίσμα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τις επτακόσιες περίπου μελέτες του, ξεχωρίζει μεταξύ άλλων, το βιβλίο *Πατριαρχικοί Πίνακες. Ειδήσεις Ιστορικά Βιβλιογραφικά περί των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως...* (Κωνσταντινούπολη, Otto Keil, 1890²). Πρόκειται για μια λεξικογραφικού χαρακτήρα έκθεση του βίου και των έργων των πατριαρχών: από Ανδρέου του Πρωτοκλήτου έως του Ιωακείμ Γ' της Θεσσαλονίκης (1884).

Για να αντιληφθεί κανείς τη συμβολή του Γεδεών στα ελληνικά Γράμματα, αρκεί να διαβάσει τον πρόλογο του Φ. Ηλιού στην έκδοση: *Γεδεών, Η πνευματική κίνηση του Γένους κατά τον ΙΗ' και ΙΘ' αιώνα*, συλλογή άρθρων με την επιμέλεια των Άλκη Αγγέλου και Φίλιππου Ηλιού, από τη σειρά *Νεοελληνικά Μελετήματα*, το 1976. Ο Γεδεών έχοντας πρόσβαση σε θησαυρούς της χειρόγραφης παράδοσης, και με ορμητήριο την καρδιά της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αξιοποίησε σε μεγάλο βαθμό πληροφορίες που παρείχαν οι κώδικες, ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός, αφού ένα μεγάλο μέρος τους χάθηκε ή λανθάνει. Τίτλοι άρθρων της συλλογής: «Λόγιοι και Σχολαί (18ος αι.)», «Εκκλησία και Επιστήμη κατά τον ΙΗ' αιώνα» κ.ά.

Κ.Σ.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ Β΄

(εικὼν παρὰ Κρουσιῶ)

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΠΙΝΑΚΕΣ

Εικόνα από την έκδοση: Μ.Ι. Γεδεών, «Πατριαρχικοί Πίνακες» (σ. χ.α.).

Ο Λόρδος Έλγιν

και οι προ αυτού ανά
την Ελλάδα και τας Αθήνας
ιδίως αρχαιολογήσαντες
επιδρομείς 1440-1837

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1844 και πέθανε στο Λονδίνο

το 1932. Σπούδασε στη Μάλτα και στην Αθήνα και εργάστηκε στο Λονδίνο στον εμπορικό Οίκο των αδελφών Ράλλη. Το 1922 ίδρυσε τη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη στην Αθήνα, δωρίζοντας στην Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή την πλουσιότατη συλλογή του (26.000 τόμους) και το αρχείο του. Η βιβλιοθήκη ανηγέρθη από την Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή με σχέδια του αρχιτέκτονα Στιούαρτ Τόμσον το 1926. Ο Γεννάδιος υπήρξε και πολυγραφότατος, συντάσσοντας πραγματείες που σχετίζονται με την ελληνική ιστορία και την ελληνική γλώσσα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα κείμενά του, με ιστορική και πάντα επίκαιρη διάσταση, είναι: *Ο Λόρδος Έλγιν και οι προ αυτού ανά την Ελλάδα και τας Αθήνας ιδίως αρχαιολογήσαντες επιδρομείς 1440-1837* (Τυπογραφείον «Εστία», 1930). Στο βιβλίο αυτό τίθεται το μείζον ζήτημα που είχε προκύψει από τις αρχές του 19ου αιώνα αναφορικά με τον σφετερισμό έργων τέχνης και τμημάτων μνημείων που προέρχονται από αρχαιολογικές ανασκαφές, σε χώρες που τελούσαν υπό ξένη κυριαρχία, και ιδιαίτερα στην περίπτωση που τα «κλαπέντα» ευρήματα αντιπροσωπεύουν μέρος της πολιτισμικής τους κληρονομιάς. Τα κείμενα και οι περιγραφές του Γεννάδιου βασίζονται σε ανέκδοτες πηγές και βιβλία περιηγητών, ενώ τονίζεται ιδιαίτερα η βαρβαρότητα που επέδειξαν ορισμένοι κατακτητές απέναντι στα μνημεία των Αθηνών, από την εποχή των Ρωμαίων, και ειδικά από τον Σύλλα. Επίσης γίνεται λόγος για τον Παρθενώνα κυρίως και τον Έλγιν βέβαια, και μνημονεύεται ο πρώτος Άγγλος που είχε κατά νου «να μεταφέρει εις την Αγγλίαν την αρχαία Ελλάδα»: ο Thomas Howard (1586-1646).

Κ.Σ.

Το πρόσωπο και ο έρωσ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΑΠΑΣ. Φιλόσοφος, θεολόγος, πανεπιστημιακός. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1935 και σπούδασε θεολογία στο ΠΑ και στη Βόννη. Από πολύ

νεαρή ηλικία έδωσε δείγματα των φιλοσοφικών του ενδιαφερόντων και τάσεων, εκδίδοντας το περιοδικό *Σκαπάνη*, στις σελίδες του οποίου επιχείρησε να ανοίξει ένας διάλογος ανάμεσα στον χριστιανισμό και τον σοσιαλισμό και να προσεγγίσει συνδυαστικά τη σύγχρονη ευρωπαϊκή και την αρχαία ελληνική φιλοσοφία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Αυτό επιχείρησε και στα χρόνια της πνευματικής του ωριμότητας, αναπτύσσοντας μian αξιοθαύμαστη συγγραφική δραστηριότητα, με βιβλία όπως: *Πείνα και δίψα. Δώδεκα παράδοξα δοκίμια* (1961), *Η Θεολογία της απουσίας και της αγνωσίας του Θεού. Με αναφορές στις αρεοπαγίτικες συγγραφές και στον Martin Heidegger* (1967), *Το οντολογικό πρόβλημα της θεολογικής έννοιας του προσώπου* (1970), *Η νεοελληνική ταυτότητα* (1978) κ.ά. Ξεχωριστή θέση ανάμεσα στο έργο του παρουσιάζει η μελέτη *Το πρόσωπο και ο έρωσ* (1976). Μία μελέτη στην οποία επιχειρείται η συστηματική επεξεργασία των θεμελιωδών απαντήσεων της βυζαντινής θεολογίας στο οντολογικό ερώτημα για τα όντα και το Είναι. Η όλη δομή αυτής της φιλόδοξης εργασίας συνοψίζει αυτές τις απαντήσεις σε δύο βασικές κατηγορίες: το «πρόσωπο» και ο «έρωσ», που συγκεφαλαιώνουν την ερμηνεία των Βυζαντινών για τον καθολικό τρόπο της υπάρξεως, τις προϋποθέσεις για τη γνώση της αλήθειας κάθε υπαρκτής και υπαρκτικής πραγματικότητας.

Κ.Π.

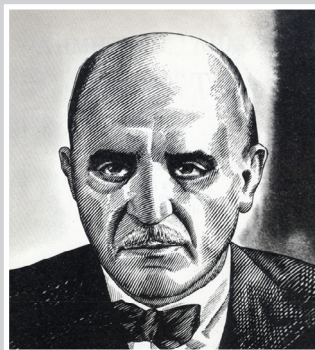
Πλάτωνος Σοφιστής

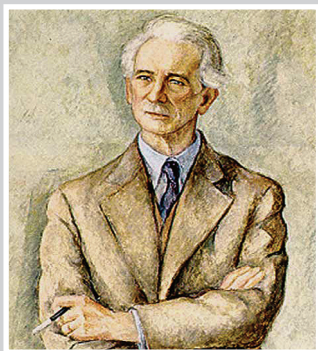
Εισαγωγή, Μετάφραση, Σχόλια

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΛΗΝΟΣ γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1882 και πέθανε στην Αθήνα το 1943. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας, παιδαγωγικής, και πειραματικής ψυχολογίας στη Γερμανία (Ιένα και Λειψία). Τότε είναι που γνωρίστηκε με τον Γ. Σκληρό, ο οποίος τον μύησε στη σοσιαλιστική θεωρία και τον μαρξισμό. Το 1911 επιστρέφει στην Αθήνα και εργάζεται αρχικά ως εκπαιδευτικός στο Αρσάκειο Αθηνών. Δύο χρόνια αργότερα, το 1913, συντάσσει την εισηγητική έκθεση και το κείμενο του νομοσχεδίου για την ελληνική εκπαίδευση, γνωστό ως «Νομοσχέδια του 1913», στα οποία αποτυπώνονται οι τάσεις φιλελευθερισμού της εποχής. Τα *Άπαντα του Γληνού* εκδόθηκαν από τον Φίλιππο Ηλιού, ο οποίος σημειώνει: «Ο Γληνός αναδείχθηκε σε ηγετική μορφή των κινημάτων για την εκπαίδευση».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τα συγγράμματα του Γληνού ξεχωρίζει το *Πλάτωνος Σοφιστής, Εισαγωγή, Μετάφραση, Σχόλια* (Αθήνα, Ε.Κ.Ν., 1971· πρωτοκυκλοφόρησε το 1940 από τον εκδοτικό οίκο «Ζαχαρόπουλος», με το ψευδώνυμο Δ. Αλεξάνδρου, λόγω της δικτατορίας του Α. Μεταξά). Ο Γληνός, με την ευρύτητα του πνεύματος που τον χαρακτήριζε, πέρα από τους προβληματισμούς του για το κατά πόσον η ελληνική γλώσσα μπορεί να αποδώσει ζωντανά τα βαθύτερα νοήματα της σκέψης του Πλάτωνα, επιχειρεί από την εισαγωγή του να εκθέσει τη σημασία που έχουν οι ανθρωπιστικές σπουδές στην αναβίωση της ιστορικής μνήμης, για κάθε λαό που είχε ως βάση ή χρησιμοποίησε την αρχαία γραμματεία σε συνδυασμό με τη δική του πολιτισμική παράδοση. Ο *Σοφιστής* μεταφράστηκε με τη χαρακτηριστική «γλώσσα του Γληνού», δεν παρατίθεται το αρχαίο κείμενο, αλλά τα σχόλια για πρόσωπα, πράγματα και φιλοσοφικές θεωρίες είναι εξαντλητικά.

Κ.Σ.

Το Αλφαβητάρι με τον Ήλιο

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ γεννήθηκε στην Άμφισσα το 1880 και πέθανε στην Αθήνα το 1956. Αφού σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ, συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στη Γερ-

μανία. Τα εκπαιδευτικά του οράματα ο Δελμούζος άρχισε να εφαρμόζει το 1908 στο Ανώτερο Παρθεναγωγείο του Βόλου, του οποίου ανέλαβε τη διεύθυνση. Οι βασικές παιδαγωγικές μέθοδοί του ήταν η πολιτική θεωρία του νέου Ελληνισμού και η γλωσσική θεωρία του δημοτικισμού. Το 1910, μαζί με τον Δημήτρη Γληνό και τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, πρωτοστατεί στην ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

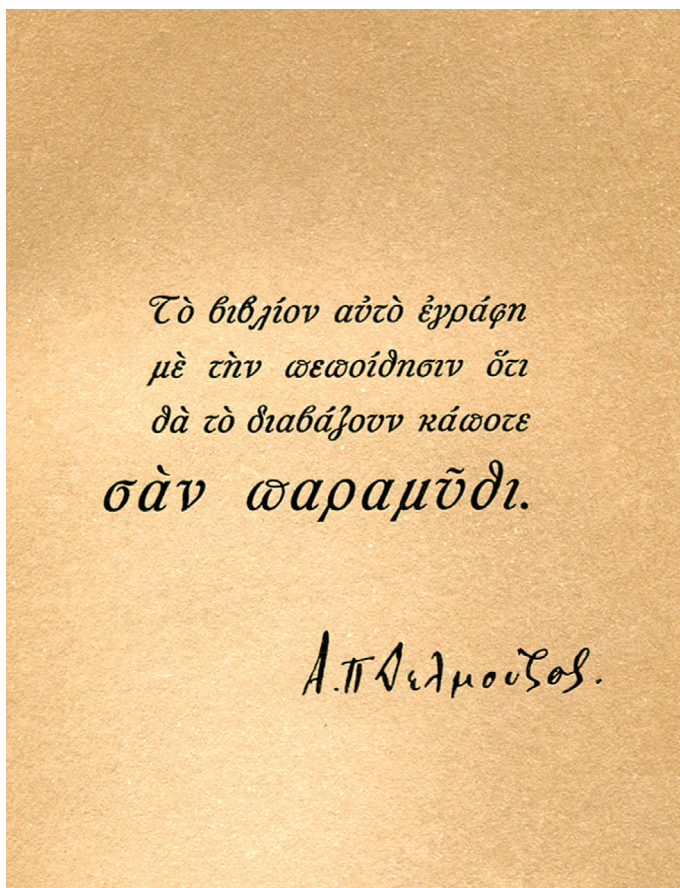
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Απόρροια της ενασχόλησής του με τα εκπαιδευτικά ζητήματα ήταν και η έκδοση του αναγνωστικού *Το Αλφαβητάρι με τον Ήλιο*, του πιο προοδευτικού εκπαιδευτικού βιβλίου που είχε ως τότε τυπωθεί.

Η ανάμειξή του με την πολιτική, αρχής γενομένης με τη σύνδεσή του με το Εργατικό Κέντρο του Βόλου, γύρω στο 1910, προκάλεσε τις αντιδράσεις διαφόρων κύκλων με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε δίκη και να χάσει τη θέση του. Το 1920 πηγαίνει εκ νέου στη Γερμανία, μετά την εκλογική ήττα του Βενιζέλου, για να επιστρέψει το 1924 στη διεύθυνση του Μαρασλείου Διδασκαλείου της Αθήνας.

Οι παραδόσεις του στο Διδασκαλείο σηματοδεύτηκαν και πάλι από έντονες επικρίσεις που οδήγησαν στα λεγόμενα «Μαρασλειακά», με αποτέλεσμα την απόλυσή του. Από το 1929 διδάσκει στο ΑΠΘ από την έδρα της Παιδαγωγικής, από την οποία υποχρεώθηκε να παραιτηθεί το 1937, λόγω της πολιτικής του Μεταξά αναφορικά με την παιδεία. Έκτοτε παρακολουθούσε ως θεατής τα γεγονότα που συνέβαιναν στην πανεπιστημιακή κοινότητα.

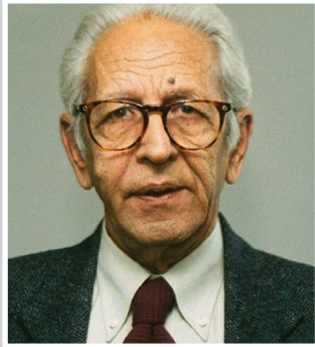
Το 1911 κυκλοφόρησε ένα δοκίμιό του με τον τίτλο: *Το βιβλίο αυτό εγράφη με την πεποίθησιν ότι θα το διαβάζουν κάποτε σαν παραμύθι* (Αθή-

να, Τυπογραφείο «Εστία»). Πρόκειται για τη σύνταξη ενός τεύχους, στο οποίο παρατίθενται τα κατηγορητήρια γονέων και εκπαιδευτικών από τη δικογραφία, οι οποίοι του προσάπτουν έως και «ανθελληνισμό». Ουσιαστικά μέσα από τις σελίδες του βιβλίου ξεδιπλώνεται όλη η προανάκριση, η δίκη και οι καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας. Η δεύτερη ενότητα

του βιβλίου επιγράφεται «Απορία», όπου ο Δελμούζος εκθέτει τις απόψεις του αναφορικά με τις κατηγορίες, ενώ στην τρίτη ενότητα, «Αεὶ Παιδες», θίγει το γλωσσικό ζήτημα, καθώς μέλη του εκπαιδευτικού κύκλου τον κατηγορήσαν, πως είναι αντιπρόσωπος των μαλλιαρών.

Κ.Σ.

Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε (τεκμήρια ιστορίας)

ΑΛΕΞΗΣ ΔΗΜΑΡΑΣ. Φιλολόγος, ιστορικός της εκπαίδευσης. Γεννήθηκε και πέθανε στην Αθήνα (1932-2012). Πιος του Κ.Θ. Δημαρά, σπούδασε στη Φιλοσοφική

Σχολή του ΠΑ και έλαβε το διδακτορικό δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Δίδαξε σε ιδρύματα της Μέσης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στην Αγγλία. Συνεργάστηκε με την εφημερίδα *Το Βήμα* για εκπαιδευτικά θέματα και επιμελήθηκε την ελληνική έκδοση της πεντάτομης *Βασικής Εγκυκλοπαιδείας Σπουδών* (1966-1967).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Μέσα στον κύκλο των επιστημονικών του ενδιαφερόντων έγραψε: *Νεοελληνική εκπαίδευσις (Ιστορικών σχεδιάγραμμα)* (1966) και επιμελήθηκε το *Αλφαβητάρι με τον Ήλιο*. Ιδιαίτερως σημαντική στην υπόθεση της ιστορίας της παιδείας είναι η συγκρότηση και επιμέλεια των δύο τόμων με τον ενιαίο τίτλο *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε (τεκμήρια ιστορίας)* (Α' 1821-1894 και Β' 1895-1967, 1973), όπου τεκμήρια για την ιστορία της εκπαίδευσης στη νεότερη Ελλάδα. Τεκμήρια με μήνυμα απλό και συγκλονιστικό: Ότι από το 1821 το Γένος επιθυμεί μια εκπαίδευση που, μέσα στα πλαίσια της κλασικής κληρονομιάς, θα ετοιμάζει όλα τα μέλη της αυριανής κοινωνίας, έτσι ώστε να ζήσουν τη ζωή τους με αξιοπρέπεια· μια εκπαίδευση που θα βοηθήσει να μεταβληθούν οι ραγιαδες σε πολίτες ενός ελεύθερου κράτους. Τις προσδοκίες του τις εξέφρασε με σαφήνεια στην περίοδο 1821-1827.

Στα δέκα επόμενα χρόνια διαμορφώθηκε το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα που, αν θύμιζε στα εξωτερικά του χαρακτηριστικά τα οράματα του Αγώνα, στηριζόταν όμως σε θεμελιακά διαφορετικές αρχές. Από τότε και ύστερα το αίτημα –σημειώνει ο Α. Δημαράς– έμεινε το ίδιο: Να γυρίσουμε σε εκείνο που πρωτοζητήθηκε, να αποκτήσουμε σχολεία που να εκφράζουν το παρόν και να ετοιμάζουν για το μέλλον.

Κ.Π.

Η αισθητική αγωγή στο σχολείο

ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ. Παιδαγωγός. Γεννήθηκε και πέθανε στην Αθήνα (1898-1977).

Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ, στη Σορβόννη και στο Βερολίνο. Στη συνέχεια εργάστηκε στην εκπαίδευση· ευρύτερα γνωστή άρχισε να γίνεται το 1924, όταν κατηγορήθηκε ότι δίδασκε στο Μαράσλειο Διδασκαλείο την Ιστορία σύμφωνα με την υλιστική θεωρία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Ανέπτυξε σημαντική παιδαγωγική και συγγραφική δραστηριότητα· ήταν η πρώτη γυναίκα γυμνασιάρχης (1934), ενώ το 1936 ίδρυσε το «Πρότυπον Σχολείον Ανωμάτων Παίδων». Κατά τη διάρκεια της Κατοχής συμμετείχε στην ομάδα που συνέταξε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης και αργότερα συνέβαλε στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, υποστηρίζοντας έναν δυναμικό, δημιουργικό ανθρωπισμό που πρέπει να καθορίζει τους εθνικούς παιδαγωγικούς στόχους. Ιδεώδες καθοριστικό της στάσης της απέναντι σε ζητήματα παιδείας, θεωρίας και κοινωνικής δράσης και από το οποίο διακατέχονται τα κείμενά της, τα δημοσιευμένα σε περιοδικά (στην *Αναγέννηση* του Δημ. Γληνού και στη *Παιδεία* του Ε.Π. Παπανούτσου) και σε εφημερίδες, καθώς και τα βιβλία της, όπως: *Ανθρωπιστική παιδεία* (1955) και, κυρίως, *Η αισθητική αγωγή στο σχολείο* (1965).

Κ.Π.

Ελληνική Μυθολογία

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1901, όπου και πέθανε το 1992. Είναι από τους πλέον επιφανείς φιλόλογους και πρόδρομους της γλωσσικής μεταρρύθμισης. Σπούδασε αρχικά στη

Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και στη συνέχεια σε πανεπιστημιακές σχολές της Βιέννης, του Βερολίνου και της Λειψίας. Δίδαξε στο ΠΑ αλλά και στα πανεπιστήμια της Στοκχόλμης, της Ουψάλας και του Τύμπινγκεν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Ο Κακριδής ήταν κορυφαίος ομηριστής και οι μελέτες του σχετικά με την ελληνική επική ποίηση, ξεπέρασαν τα ελληνικά σύνορα, όπως: *Ομηρικά θέματα* (1954), το *Μήνυμα του Ομήρου* (1985). Ο Κακριδής έλαβε υπόψη του σοβαρά τα στοιχεία που προσφέρουν τα νεοελληνικά λαϊκά κείμενα, σε μια προσπάθεια να συνδέσει τον Όμηρο με τη λεγόμενη «προφορική επική παράδοση».

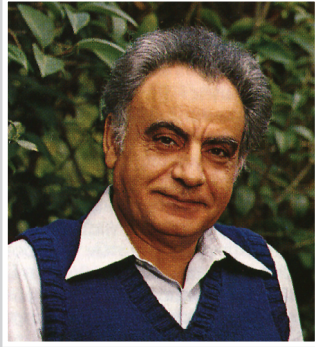
Μοναδική είναι η συμβολή του στην έκδοση των 5 τόμων της *Ελληνικής Μυθολογίας* (Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1986), στην οποία είχε τη γενική εποπτεία. Μια έκδοση που δεν ήρθε να συμπληρώσει μία προηγούμενη, απλά κάλυψε ένα τεράστο κενό. Η διάρθρωση των πέντε τόμων είναι ως εξής: *Εισαγωγή στο Μύθο, Οι θεοί, Οι ήρωες, Ηρακλής και πανελλήνιες εκστρατείες και ο Τρωικός πόλεμος*. Τα κείμενα εμπλουτίζονται με αντιπροσωπευτικό εικονογραφικό υλικό, βασισμένο πρωτίστως στις αγγειογραφίες.

Η Ελλάδα διαθέτει το πλουσιότερο μυθολογικό υλικό σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη χώρα του αρχαίου κόσμου. Τα χαρακτηριστικά του Δεδεκάθεου, οι θεότητες που προστατεύουν τις τέχνες και τα γράμματα, οι Μούσες, οι ημίθεοι και οι ήρωες, οι θεοί που ελέγχουν στοιχεία της φύσης, ο Ποσειδώνας τη θάλασσα και ο Ήφαιστος τη φωτιά λόγου χάρη, ενέπνευαν και εμπνέουν ακόμη την ευρωπαϊκή λογοτεχνία και όχι μόνο.

Κ.Σ.

Ο Αγαμέμνων, βασιλιάς των Μυκηνών, σε Απουλικό κρατήρα, 340-330 π.Χ. (Εθνικό Μουσείο Νεάπολης). Από την έκδοση: «Ελληνική Μυθολογία», τόμ. Α' (σ. 67).

Κόιντος Σμυρναίος, Γενική μελέτη των «Μεθ' Ομήρου» και του ποιητή τους

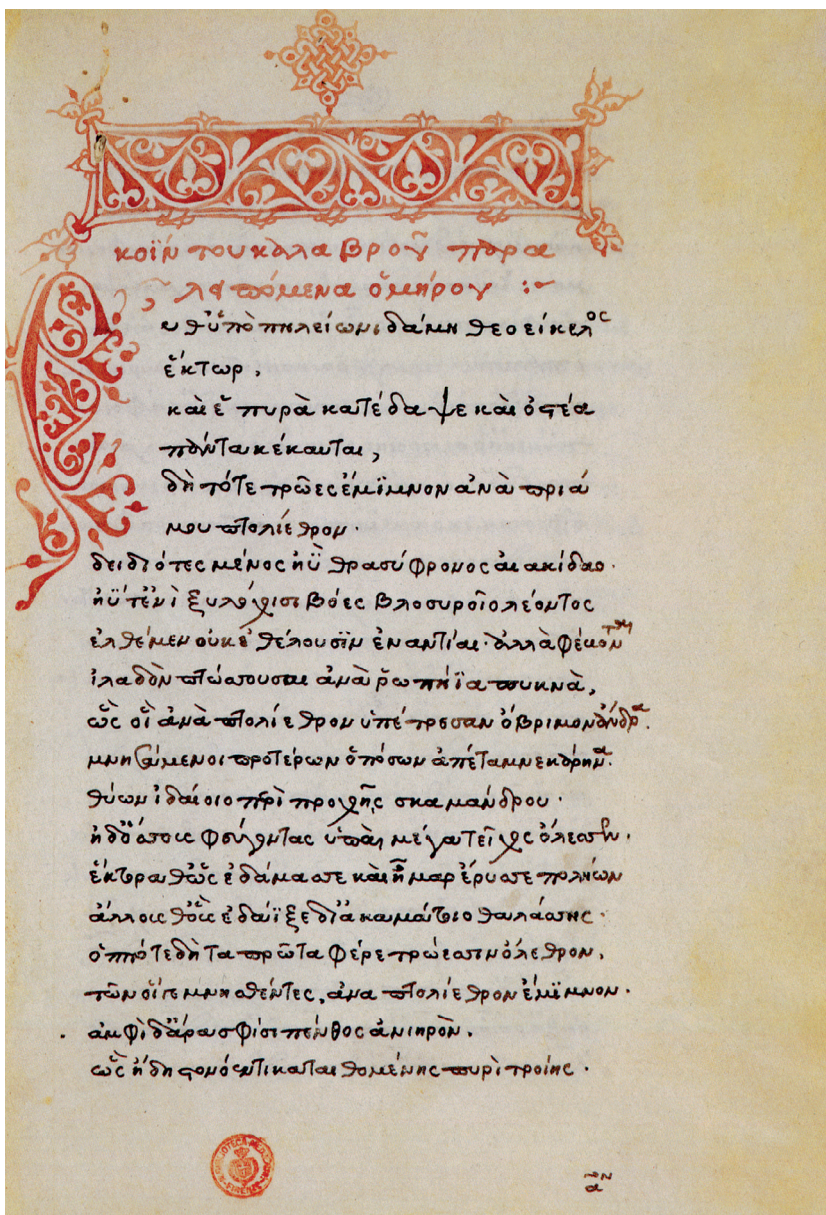
Ο ΦΑΝΗΣ ΚΑΚΡΙΔΗΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1933 και σπούδασε στη Φιλο-

σοφική Σχολή του ΑΠΘ και στη συνέχεια μετεκπαιδεύτηκε στα πανεπιστήμια της Γερμανίας, του Μάιντς και του Τύμπινγκεν. Δίδαξε Κλασική Φιλολογία στο νεοσύστατο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Σε εκπαιδευτικό επίπεδο τώρα, πρέπει να επισημάνουμε ότι είναι ο πρώτος που δίδαξε αρχαίους Έλληνες συγγραφείς από μεταφρασμένο κείμενο.

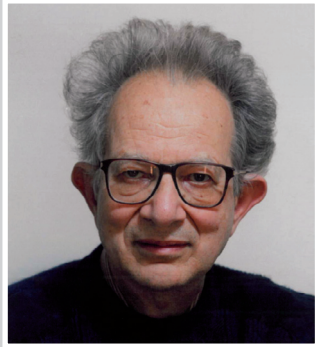
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το πλούσιο συγγραφικό έργο του Φ. Κακριδή σχετικά με την επική ποίηση, κυρίως, και το αρχαίο θέατρο, ιδιαίτερη θέση κατέχει το βιβλίο του: *Κόιντος Σμυρναίος, Γενική μελέτη των «Μεθ' Ομήρου» και του ποιητή τους* (Αθήνα, Εστία, 1962). Ο Κόιντος, που έζησε τον 4ο μ.Χ. αιώνα, έγραψε ένα έπος σε 14 βιβλία, ως συνέχεια των ομηρικών ποιημάτων, ακριβέστερα της *Ιλιάδας*. Από την επισκόπηση του Κακριδή, σε σχέση με προηγούμενες σχετικές μελέτες, σημαντικό και νέο στοιχείο είναι το κεφάλαιο που πραγματεύεται τις πηγές του Κόιντου, κάτι που οι άριστες φιλολογικές γνώσεις του Κακριδή του επέτρεψαν να προσεγγίσει ένα θέμα που ως τότε έμενε ασχολίαστο.

Ο Κακριδής αποκαλύπτει πως ο Κόιντος γνώριζε όλη την προηγούμενη αρχαία ελληνική και λατινική ποίηση, κάτι που τον βοήθησε να διαμορφώσει ιδιαίτερο ύφος, ενσωματώνοντας στο έπος του ποικίλα στοιχεία, όπως μύθους έξω από την ομηρική παράδοση, ενώ χρησιμοποιώντας μια ιδιαίτερη σύνταξη σκοπεύει να προσδώσει αληθοφάνεια και στα *ποιητική αδεία* επινοημένα από εκείνον γεγονότα. Υποδειγματική απόδοση του «Μεθ' Ομήρου», από έναν κορυφαίο κλασικό φιλόλογο της τάξης του Φάνη Κακριδή.

Κ.Σ.

Χειρόγραφο του Κόνιντου Συμυρναίου «Παραλειπόμενα Ομήρου» (Posthomerica), από κώδικα της συλλογής του καρδινάλιου Βησσαρίωνα, του 15ου αιώνα (Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη, Φλωρεντία).

Γιάννης ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΣ ο χαράκτης

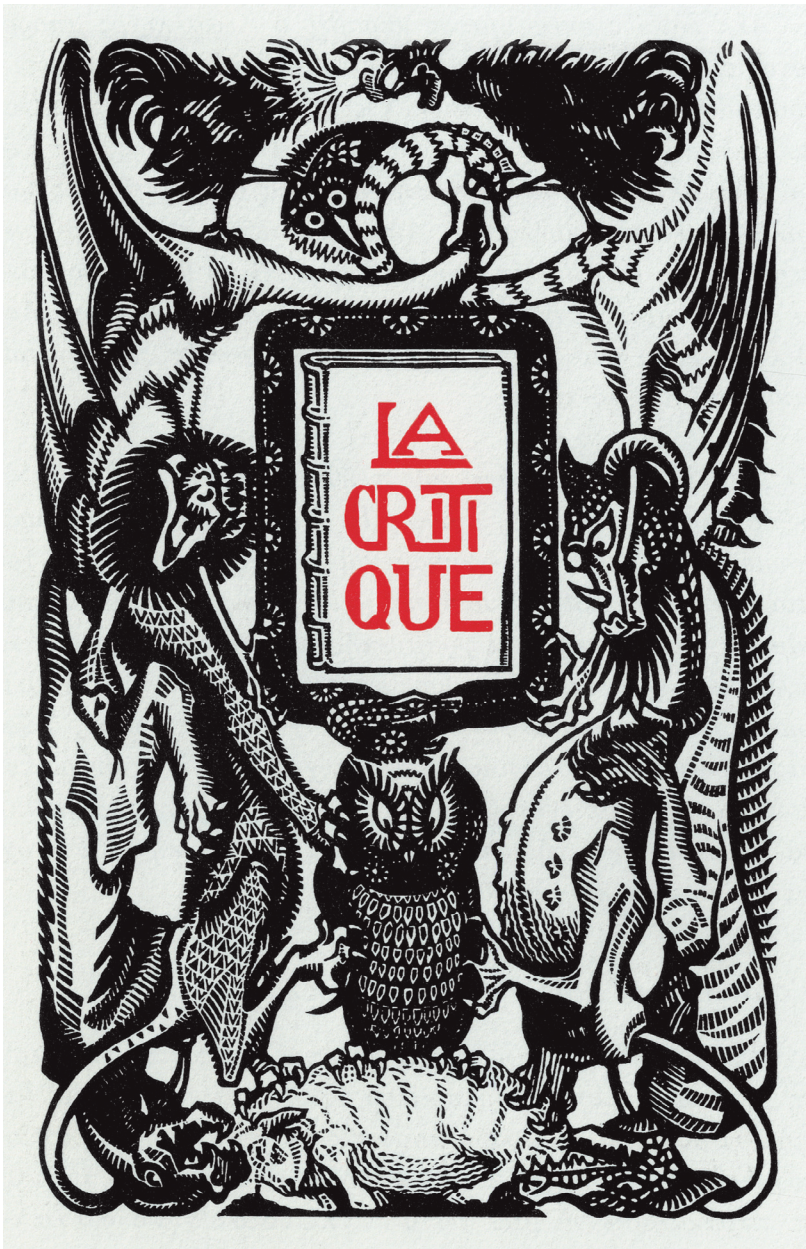
Ο ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Χ. ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ γεννήθηκε στον Πειραιά το 1924 και πέθανε στην

Αθήνα το 1998. Σπούδασε οικονομικές επιστήμες και από το 1966 ανέλαβε τη διεύθυνση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας. Συνέχισε να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο Μ.Ι.Ε.Τ., από το 1974 και μετά, παρουσιάζοντας ένα ζωντανό εκδοτικό έργο, που υπακούει στους πιο αυστηρούς κανόνες της τυπογραφικής τέχνης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Η αγάπη του για την τυπογραφία, την καλαισθησία και την ανάδειξη πνευματικών ανθρώπων μέσα από τις διαχρονικές εκφάνσεις του βίου τους συμπυκνώνονται στην έκδοση: *Γιάννης ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΣ ο χαράκτης* (Αθήνα, Μ.Ι.Ε.Τ., 1991).

Πρόκειται για ένα βιβλίο, πρότυπο μονογραφίας, στο οποίο περιγράφεται όλη η σταδιοδρομία του Κεφαλληνού, από τα παιδικά του χρόνια, οι αναζητήσεις του στα ευρωπαϊκά καλλιτεχνικά κέντρα, η διαμονή του στην Αλεξάνδρεια και στο Παρίσι. Γίνεται επί μακρόν λόγος για το εργαστήρι της χαρακτικής του Κεφαλληνού, που ιδρύθηκε από το 1932 και για την τέχνη του εικονογραφημένου βιβλίου βέβαια. Το ύφος γραφής του Κάσδαγλη συνάδει απόλυτα με τις υπόλοιπες αρετές του βιβλίου. Πλούσια εικονογράφηση, με φωτογραφικό υλικό από την παιδική ηλικία του Κεφαλληνού, τα χρόνια των σπουδών του, αυτόγραφες επιστολές του, μέθοδοι αναπαραγωγής χαρακτηριστικών του και δείγματα της γόνιμης συνεργασίας ανάμεσα σε έναν χαράκτη και έναν λογοτέχνη: Πρεβελάκης-Κεφαλληνός.

Κ.Σ.

«Η Κριτική», ξυλογραφία του Γιάννη Κεφαλληνού, από την έκδοση: «Γιάννης ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΣ ο χαρακτήρας» (σ. 147).

Περί ύψους του Διονύσιου Λογγίνου

Ο ΜΙΧΑΗΛ Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945, σπούδασε κλασική φιλολογία στο ΑΠΘ και για τις μεταπτυ-

χιακές σπουδές του επέλεξε το Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης. Δίδαξε στο τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης του ΠΑ.

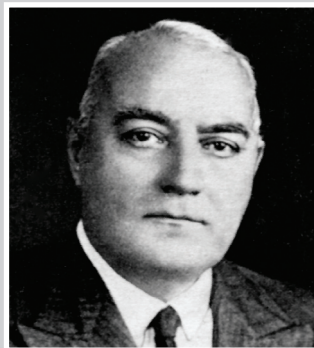
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το πλούσιο συγγραφικό έργο του προβάλλει την οξυδέρκεια του Κοπιδάκη αλλά και τη γερή φιλολογική αρματωσιά του, που ευθύς αναγνωρίζει κανείς από τους τίτλους και μόνο των έργων με τα οποία καταπιάστηκε: *Το Γ' βιβλίο των Μακκαβαίων και ο Αισχύλος* (Ηράκλειο, Β.Δ.Β., 1987), *Συμωνίδου Ίαμβος κατά γυναικών* (1994), το επίμετρο και τα σχόλια στον *Εκκλησιαστή, ματαιότης ματαιότητων* (Αθήνα, Ολκός, 1993) και το εισαγωγικό του σημείωμα στην έκδοση: Ρόμπερτ Μπέρτον, *Η Ανατομία της Μελαγχολίας* (μτφρ. Π. Χοροζίδης, Αθήνα, Ηριδανός, 2011).

Οποιοσδήποτε θέλει να εκτιμήσει τον τρόπο εργασίας του Κοπιδάκη, δεν έχει παρά να ανατρέξει στο εισαγωγικό του σημείωμα στο *Περί ύψους του Διονύσιου Λογγίνου*, ερμηνευτική έκδοση (Ηράκλειο, Β.Δ.Β., 1990). Πρόκειται για το σημαντικότερο έργο θεωρίας και κριτικής της λογοτεχνίας που μας κληροδότησε η ελληνική αρχαιότητα, μετά την *Ποιητική* του Αριστοτέλη. Το σύγγραμμα του Λογγίνου πραγματεύεται τον σαφή ορισμό του «ύψους» και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που έδιναν στην έννοια διάφοροι συγγραφείς κατά εποχές. Ο Κοπιδάκης μετάφρασε αξιοζήλευτα στα νέα ελληνικά το αρχαίο κείμενο και παραθέτει πλήθος πληροφοριών για την πατρότητα του κειμένου, τη χρονολόγησή του (περίπου 1ος μ.Χ. αιώνας), και τέλος τη σημασία του όρου *ύψος*, με βάση τη θεωρία που ανέπτυξαν πρώτοι οι Περιπατητικοί, όπως και για τη γλώσσα και το ύφος που χρησιμοποιεί ο Λογγίνος.

Κ.Σ.

Ο Καισαρείας Αρέθας και το έργον αυτού

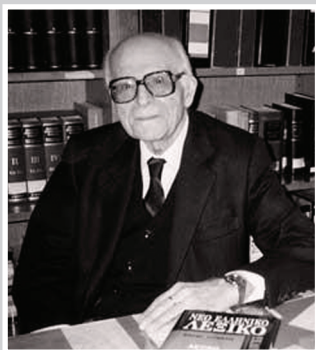

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ γεννήθηκε σε χωριό της Καλαμάτας το 1876 και πέθανε στην Αθήνα το 1966. Σπούδασε φιλοσοφία στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές σε διάφορα πανεπιστήμια της Γερμανίας. Δίδαξε ιστορία στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών του ΕΜΠ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το συγγραφικό του έργο καλύπτει τον χώρο της Ελληνικής Ιστορίας και Φιλολογίας, με ενδιαφέροντα, κυρίως, γύρω από τη βυζαντινή παλαιογραφία. Από το έργο του, εξαιρετικά σημαντικό, όσο και αξεπέραστο, είναι η μονογραφία που συνέταξε για τον Βυζαντινό λόγιο Αρέθα: *Ο Καισαρείας Αρέθας και το έργον αυτού: Συμβολή εις την ιστορίαν της πρώτης αναγεννήσεως των ελληνικών γραμμάτων εν Βυζαντίω* (Αθήνα, Βιβλιοπωλείον Ελευθερουδάκη και Μπαρτ, 1913). Ο Αρέθας, που γεννήθηκε στην Πάτρα, στα μέσα του 9ου αιώνα, υπήρξε ηγετική μορφή στον κόσμο των γραμμάτων της Κωνσταντινούπολης, συγκρότησε σημαντική προσωπική βιβλιοθήκη και από το αντιγραφικό εργαστήρι του κυκλοφόρησαν κώδικες με έργα του Πλάτωνα, μεταξύ των οποίων και το χειρόγραφο της Βοδληϊανής Βιβλιοθήκης, ο περίφημος κώδικας Clark.

Ο Κουγέας προσεγγίζει την προσωπικότητα και το έργο του Αρέθα όπως αρμόζει σε ένα λαμπρό πνεύμα: μετά το βιογραφικό σημείωμα, ο συγγραφέας παραθέτει όλα τα συγγράμματα του Αρέθα, τους παλαιότερους σχολιαστές του έργου του και τις Επιστολές του. Σημαντικό κεφάλαιο καταλαμβάνει η αναφορά στο περιεχόμενο της βιβλιοθήκης και του βιβλιογραφικού εργαστηρίου του. Οι σημειώσεις και τα σχόλια του Κουγέα δεν αφήνουν περιθώρια για άλλες αναζητήσεις σχετικά με τον Αρέθα.

Κ.Σ.

Διονύσιος Σολωμός. Ο βίος, το έργο

Ο ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΚΡΙΑΡΑΣ γεννήθηκε το 1906 στον Πειραιά. Φιλολόγος, λεξικογράφος, πανεπιστημιακός, ακαδημαϊκός. Υπήρξε καθηγητής της Μεσαιωνικής

Ελληνικής Φιλολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ, καθώς και μέλος του Δ.Σ. του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Από τους υπέρμαχους της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1963 και ένθερμος υποστηρικτής της καθιέρωσης του μονοτονικού συστήματος, ο Εμμ. Κριαράς κάλυψε ένα ευρύτατο φάσμα ζητημάτων που σχετίζονται με τη γλώσσα, τη λογοτεχνία και τη συγκριτική γραμματολογία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη κειμένων της δημόδους μεσαιωνικής γραμματείας, της Κρητικής αναγέννησης, της Επτανησιακής λογοτεχνίας, καθώς και της λογοτεχνίας του 19ου και του 20ού αιώνα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Είναι δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς κάποια βιβλία από το πλουσιότατο συγγραφικό έργο του· δεν υπάρχει αμφιβολία, ωστόσο, ότι εξέχουσα θέση ανάμεσά τους κατέχουν τα έργα: *Μελετήματα περί τας πηγάς του «Ερωτοκρίτου»* (διδακτορική διατριβή, 1938), *Διονύσιος Σολωμός. Ο βίος, το έργο* (1957), *Ψυχάρης* (1959), *Φιλολογικά μελετήματα. 19ος αιώνας* (1979), *Λόγιοι και δημοτικισμός* (1987) και πολλά άλλα, όλα ενδεικτικά της αμετακίνητης θέσης του, όπως παρατηρεί ο Αλέξης Ζήρας, «ως προς την ανάγκη μελέτης της γλωσσικής παράδοσης, με σκοπό την εθνική αυτογνωσία», πράγμα που τον ώθησε στην πολυετή έρευνα της δημόδους γραμματείας, νεότερης και μεσαιωνικής.

Κ.Π.

Ανωνύμου Επιστολαί

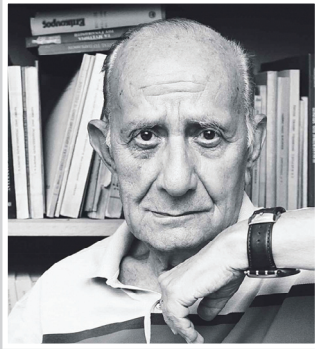
Ο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1947, σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Πα-

ρίσι, στην *École Pratique des Hautes Études*. Δίδαξε βυζαντινή φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στο ΠΑ αργότερα. Τα ενδιαφέροντά του επικεντρώθηκαν στη βυζαντινή ιστοριογραφία και κυρίως στην εκπαίδευση και την επιστολογραφία κατά την εποχή της Μακεδονικής δυναστείας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Αντιπροσωπευτικό δείγμα της φιλολογικής του επάρκειας είναι η έκδοση: *Ανωνύμου Επιστολαί*, που εκδόθηκε το 2000 στη σειρά *Corpus Fontium Historiae Byzantinae*, με τον τίτλο *Anonymi Professoris Epistulae* (Walter de Gruyter. Berolini et Novi Eboraci MM). Πρόκειται για 122 επιστολές «Ανωνύμου», που γράφτηκαν στην Κωνσταντινούπολη, από το 920 ως το 931, και αναφέρονται ως επί το πλείστον στη λειτουργία της σχολής του. Οι παραλήπτες ήταν μαθητές του και οι κηδεμόνες τους, συνάδελφοί του, αλλά και άτομα με τα οποία διατηρούσε σχέσεις.

Αυτό που αποκαλύπτει ο Μαρκόπουλος είναι η πλούσια βιβλιοθήκη που διατηρούσε ο «Ανώνυμος» και οι τρόποι με τους οποίους εμπλούτιζε τις συλλογές του, αλλά και η ενασχόλησή του με εκδοτικά ζητήματα. Η διαφωτιστική εισαγωγή και τα ευρητήρια μας δίνουν ανάγλυφη την εικόνα της πνευματικής κίνησης στην Κωνσταντινούπολη, ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης, κατά την περίοδο της Μακεδονικής δυναστείας.

Κ.Σ.

Οδύσσεια

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ. Ομηριστής, μελετητής της νεοελληνικής λογοτεχνίας, πανεπιστημιακός, από τις πλέον δραστήριες και «παρούσες» πνευματικές προσωπικότητες σε λογοτεχνικά και σε ευρύτερα νοούμενα πολιτισμικά

ζητήματα από τη δεκαετία του '60 ως τις μέρες μας. Τακτικός καθηγητής στο ΑΠΘ από το 1975 ως το 1997, πρόεδρος και γενικός διευθυντής του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, διευθυντής του Κ.Θ.Β.Ε., ομότιμος καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας στο ΑΠΘ, τακτικός συνεργάτης στην εφημερίδα *Το Βήμα* από το 1971, συνεργάτης πολλών λογοτεχνικών και μη περιοδικών, ο Δ.Ν. Μαρωνίτης, μονίμως εμφορούμενος από ένα υψηλό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, κινείται με εντυπωσιακή άνεση ανάμεσα στον χώρο της φιλολογικής έρευνας και της νεοελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Απόδειξη βιβλία όπως: *Ηροδότου ιστορία. Πρώτο βιβλίο. Μετάφραση, σχόλια* (1964), *Αναζήτηση και νόστος του Οδυσσέα. Η διαλεκτική της Οδύσσειας* (1973), *Οι εποχές του «Κρητικού»* (1976), *Ποιητική και πολιτική ηθική* (1976), *Μίλτος Σαχτούρης. Άνθρωποι – χρώματα – ζώα – μηχανές* (1980), *Όροι του λυρισμού στον Οδυσσέα Ελύτη* (1980), *Ηρόδοτος, Επτά νουβέλες και τρία ανέκδοτα* (1980), *Η ποίηση του Γιώργου Σεφέρη* (1984), *Η πεζογραφία του Γιώργου Χειμωνά. Αφηρημένο και συγκεκριμένο* (1986) κ.ά., ενώ ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για το φιλόδοξο, συστηματικό και πολυετές εγχείρημά του να μεταφράσει τα ομηρικά έπη, αρχής γενομένης από την *Οδύσσεια*. Εγχείρημα που έφερε σε πέρας με πανθομολογουμένως εντυπωσιακό τρόπο, παρακάμπτοντας τις συμπληγάδες της φιλολογίας και της λογοτεχνίας· ακολουθώντας μία οδό παρακαμπτήριο, η οποία «προϋποθέτει ότι ίσως υπάρχει κάποιος μονόδρομος, πριν από το δίστρατο της φιλολογικής και της λογοτεχνικής μετάφρασης, που συνεχίζεται και πέραν αυτού – ένα είδος υπόγειας διάβασης».

Κ.Π.

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΙΘΑΚΗΣΙΩΝ ΑΓΟΡΑ - ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΑΠΟΔΗΜΙΑ

Ραψωδία β

Μετάφραση - Επιλεγόμενα
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Ἐκδόσεις
ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ

γεννήθηκε στο Μαντούδι Ευβοίας το 1934, σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή

του ΠΑ και συνέχισε τις σπουδές του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Δίδαξε νεοελληνική φιλολογία στο ΑΠΘ και στη συνέχεια στο ΠΑ.

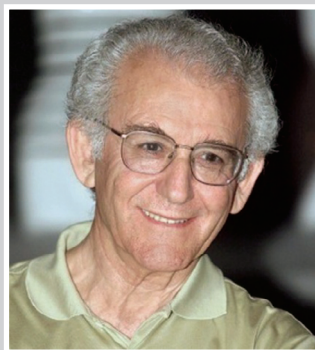
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το πλούσιο συγγραφικό του έργο σημαντική είναι η έκδοσή του: *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία* (Αθήνα, Εκδόσεις Δόμος, 1996⁶). Ο Μαστροδημήτρης διαρθρώνει το έργο του επικεντρωμένος στον προσδιορισμό των κανόνων που πρέπει να διέπουν την επιστήμη της Νεοελληνικής Φιλολογίας, επισημαίνοντας ταυτόχρονα, πως πρωταρχικό μέλημα του φιλόλογου είναι το κριτήριο της γλώσσας, και έτσι αφιερώνει το Γ' Κεφάλαιο στη γλώσσα και στο γλωσσικό ζήτημα.

Στη συνέχεια, οριοθετεί τη νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή, κατατάσσοντάς την σε τρεις χρονικές περιόδους: η υστεροβυζαντινή περίοδος (10ος αιώνας έως την Άλωση), η εποχή της Τουρκοκρατίας και από το 1821 και ύστερα. Ένα μεγάλης σημασίας κεφάλαιο αφιερώνεται στην πορεία που ακολούθησε η επιστήμη της Φιλολογίας στην Ελλάδα και παραθέτει ονόματα εκείνων που ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για ορισμένες πτυχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, όπως ο Φώτος Πολίτης λόγου χάρη, που ασχολήθηκε με το θέατρο.

Το βιβλίο του Μαστροδημήτρη, που συνοδεύεται από πλούσιους βιβλιογραφικούς πίνακες, συμπληρώνεται και εμπλουτίζεται συνεχώς.

Κ.Σ.

Α. Παπαδιαμάντης αυτοβιογραφούμενος

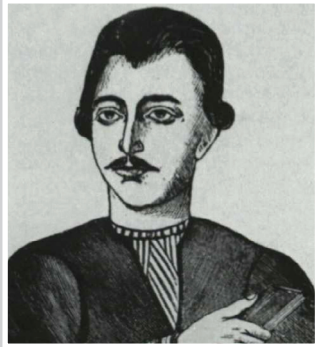

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΟΥΛΛΑΣ. Νεοελληνιστής φιλόλογος, κριτικός, μεταφραστής, πανεπιστημιακός. Γεννήθηκε το 1935 στο Κιλκίς και πέθανε στη Θεσσαλονίκη το 2010. Σπούδασε Φιλολογία στο ΑΠΘ και στη συνέχεια πήγε στο Παρίσι, όπου παρακολούθησε μαθήματα Λογοτεχνίας και Γαλλικής Ιστορίας. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα δίδαξε στο ΑΠΘ. Κάπως έτσι πολιτογραφήθηκε ως πολίτης τριών πόλεων, της Θεσσαλονίκης, της Αθήνα και του Παρισιού, αποκομίζοντας και από τις τρεις ό,τι ανταποκρινόταν στην πνευματική του ιδιοσυστασία, προκειμένου να αφοσιωθεί στην έρευνα και τη συγγραφή, εστιάζοντας το ερευνητικό-επιστημονικό του ενδιαφέρον στους ποιητικούς πανεπιστημιακούς διαγωνισμούς του 19ου αιώνα, στον Παπαδιαμάντη, στον Βιζυηνό, στον Ροΐδη, στον επιστολικό λόγο, στη μεσοπολεμική και στη μεταπολεμική πεζογραφία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Ανάμεσα στο πλούσιο συγγραφικό του έργο ξεχωριστή θέση κατέχει το βιβλίο *Α. Παπαδιαμάντης αυτοβιογραφούμενος* (1974), όπου του δίνεται η ευκαιρία να διατυπώσει καίριες απόψεις για το έργο και τη ζωή του μεγάλου Σκιαθίτη, το διηγηματικό έργο του οποίου, κυριαρχημένο από τη μνήμη, συμβαδίζει με τη διάθεσή του να αναζητήσει στα περασμένα παραμυθία για την αντιμετώπιση των δεινών του παρόντος.

Κι εδώ είναι που ο Μουλλάς επισημαίνει μian αξιοσημείωτη αντίφαση: «Όσο κι αν αντιμάχεται τις μεταβολές του 1880, το έργο του Παπαδιαμάντη πραγματώνεται χάρη σ' αυτές: η αυτοβιογραφική λειτουργία δεν βρίσκει τη θέση της παρά μόνο τη στιγμή όπου, κάτω από την επίδραση της λαογραφίας, ο δρόμος προς το ηθογραφικό διήγημα ανοίγει διάπλατα και αφήνει ελεύθερο ένα πέρασμα στην εμπειρία και τη μνήμη».

Κ.Π.

Ερωτόκριτος

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ γεννήθηκε στο Αβδού του Ηρακλείου Κρήτης το 1864 και πέθανε στο Ηράκλειο το 1928. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ, έχοντας καθηγητές, μεταξύ άλλων, τους Παπαρρηγόπουλο και Λάμπρο. Με-

τά την αποφοίτησή του, το 1888, εργάστηκε ως εκπαιδευτικός και συνάμα υπηρετούσε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία. Ο Ξανθουδίδης κατόρθωσε, πέρα από το σημαντικό ανασκαφικό έργο που προσέφερε, να διακριθεί ισότιμα στη φιλολογία και την ιστορία, με διεθνή μάλιστα ακτινοβολία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Τα πορίσματά του από τις ανασκαφές στους θολωτούς τάφους της Μεσσαράς εκδόθηκαν από το Πανεπιστήμιο του Λίβερπουλ το 1924 (*The vaulted Tombs of Messara*) και πρόκειται για ένα βιβλίο που παραμένει ως σήμερα βασικό εργαλείο για τη μελέτη της προανακτορικής Κρήτης. Τη μεγάλη φήμη του ωστόσο την οφείλει στο κορυφαίο φιλολογικό επίτευγμά του, την κριτική έκδοση του *Ερωτόκριτου* (Ηράκλειο Κρήτης, Τυπογραφείο Στυλ. Μ. Αλεξίου, 1915), που συνοδεύεται από εκτενή εισαγωγή και γλωσσάριο. Είναι ο πρώτος που έσκυψε με τέτοια σοβαρότητα στα προβλήματα που παρουσιάζει η Κρητική λογοτεχνία.

Ο Ξανθουδίδης, αρχικά, διέγνωσε πως η πρώτη έντυπη κυκλοφορία του *Ερωτόκριτου* (Βενετία, Antonio Bortoli, 1713) ήταν ουσιαστικά «κριτική» έκδοση του κειμένου από άγνωστο φιλόλογο. Η έκδοση του Ξανθουδίδα, που έγινε σε συνεργασία με τον εκδότη Στυλ. Μ. Αλεξίου, ανατρέπει απόψεις, όπως του Σάθα και του Ν. Πολίτη, που υποστήριζαν ότι το θέμα του *Ερωτόκριτου* έχει άλλες πηγές. Παρόλες τις αδυναμίες, τις οποίες διέγνωσαν μεταγενέστεροι φιλόλογοι, η έκδοση του Ξανθουδίδα αποτελεί την πρώτη φιλολογική προσπάθεια ανασυγκρότησης και ορθογράφησης του κειμένου, ενώ στις διεξοδικές σημειώσεις του εξετάζονται ποικίλα γλωσσικά και πραγματολογικά ζητήματα του κείμενου.

Κ.Σ.

ΠΟΙΗΜΑ ΕΡΩΤΙΚΟΝ
ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ
ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ.

Σωτηθεῖ ἀπὸ τοῦ ποτέ
Εὐγεμέρατομ

ΒΙΤΖΕΝΤΖΟΝ
ΤΟΝ
ΚΟΡΝΑΡΟΝ

Ἀπὸ τῆς Χώρας τῆς Σιτίας τῆς
Νησιῶ τῆς Κρήτης.

αΨυβ'. ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ, 1792.

Παρά Νικολάω Γλυκεῖ πρὸς Ἐξ Ἰωαννίνων.
in Licenza & Superiori, e Privilegio.

Προτελευταία έκδοση του «Ερωτόκριτου» τον 18ο αιώνα, που τυπώθηκε στη Βενετία από τον Νικόλαο Γλυκή. Από την έκδοση: «Ελληνική Βιβλιοθήκη», (σ. 168).

Κρητική Αναγέννηση

Μελετήματα για
τον Βιτσέντσο Κορνάρο

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1935

και πέθανε στη Βενετία το 1997. Σπούδασε φιλολογία στο ΠΑ και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Λονδίνο. Διετέλεσε διευθυντής του Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας (1989-1997).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Ειδικεύθηκε στη βυζαντινή και νεοελληνική φιλολογία και μέσα από τις μελέτες του ανέδειξε άτομα που έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στην πολιτισμική ζωή της Βενετίας, όπως: *Φραγκίσκος Λεονταρίτης. Κρητικός Μουσικοσυνθέτης του Δέκατου Έκτου Αιώνα. Μαρτυρίες για τη Ζωή και το Έργο του* (Βενετία, 1990, αρ. 12 της Βιβλιοθήκης του Ελληνικού Ινστιτούτου). Αλλά το βιβλίο που αναδεικνύει τα ενδιαφέροντά του για την περίοδο της Αναγέννησης στην Ιταλία και τη συμμετοχή των Κρητών κυρίως στην πνευματική δημιουργία της εποχής είναι το: *Κρητική Αναγέννηση. Μελετήματα για τον Βιτσέντσο Κορνάρο*, επιμ. Στ. Κακλαμάνης και Γ.Κ. Μαυρομάτης (Στιγμή, 2002).

Η μελέτη αυτή του Παναγιωτάκη παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, καθώς θίγονται ζητήματα που έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα του κρητικού πνεύματος, όπως το: «Περί της Ακαδημίας του Χάνδακος και της Πνευματικής Ζωής εν Κρήτη, κατά τον 16ο και τον 17ο αιώνα» και το «Ο ποιητής του Ερωτόκριτου», στο οποίο γίνεται ευρύτατα λόγος για την ταυτότητα του Βιτσέντσου Κορνάρου και επομένως τον πνευματικό χαρακτήρα της κοινωνίας των αστικών κέντρων της Κρήτης, που αποτέλεσε το φυτώριο της Κρητικής λογοτεχνίας.

Κ.Σ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ - ΑΡ. 14

**ΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
«NEOGRAECA MEDII AEVI»
(ΒΕΝΕΤΙΑ, 7-10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991)

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ :
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ

ΒΕΝΕΤΙΑ 1993

Φιλολογικά σαλόνια και καφεενεία της Αθήνας (1880-1930)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ. Γεννήθηκε στο Ριζοβούνι Πρέβεζας το 1939. Σπούδασε νεοελληνική φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και εν συνεχεία κλασική φιλολογία στο ΠΑ, όπου και αναγορεύτηκε διδάκτορας και καθηγητής. Ανέπτυξε πλούσια φιλολογική, ερευνητική και εκδοτική δράση, δημοσιεύοντας πλήθος κείμενά του σε λογοτεχνικά περιοδικά και εφημερίδες, ρίχνοντας φως σε σημαντικές και όχι πάντα γνωστές περιπτώσεις της νεοελληνικής λογοτεχνίας, όπως η Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, ο Δημήτρης Φωτιάδης, ο Ναπολέων Λαπαθιώτης, ο Μιλτιάδης Μαλακάσης κ.ά., ενώ από το 1995 επιμελείται την έκδοση των *Απάντων* του Γεωργίου Δροσίνη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το μεγάλο σε όγκο και σημαντικό φιλολογικό και ιστορικό ενδιαφέροντος έργο του ξεχωρίζει αναμφισβήτητα το βιβλίο του *Φιλολογικά σαλόνια και καφεενεία της Αθήνας (1880-1930)* (έκδοση του «Βιβλιοπωλείου της Εστίας», 1988). Πρόκειται για ένα έργο-καρπό έρευνας σε αρχεία, καθώς και σε δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες, εφημερίδες και περιοδικά, που φέρνει στην επιφάνεια μια αθέατη, γραφική και οπσοδήποτε ουσιαστική πλευράς της πνευματικής μας ζωής. Εντοπίζονται σ' αυτό και περιγράφονται όλοι οι χώροι που αποτέλεσαν τη σκηνή στην οποία συναντήθηκαν σημαίνοντα πρόσωπα και διαδραματίστηκαν σημαντικά ή και ασήμαντα, πλην όμως ενδιαφέροντα για τη λογοτεχνία, γεγονότα. Χώροι, οι οποίοι συνδέονται όχι μόνο με μεμονωμένους συγγραφείς και λογίους, αλλά και με ομάδες που έπαιξαν κάποιον ρόλο στην καλλιέργεια και στην εξέλιξη της νέας ελληνικής λογοτεχνίας.

Κ.Π.

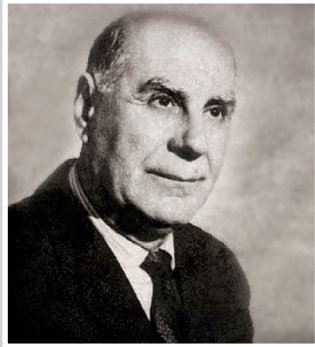

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

**ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΑΛΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΚΑΦΕΝΕΙΑ
ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
(1880-1930)**

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

Τριλογία του Πνεύματος

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ γεννήθηκε στον Πειραιά το 1900 και πέθανε στην Αθήνα το 1982. Αρχικά σπούδασε θεολογία στο ΠΑ, και συνέχισε αργότερα

τις σπουδές του στα πανεπιστήμια του Βερολίνου και του Τύνμπιγκεν, όπου και παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας, παιδαγωγικής και κλασικής φιλολογίας. Στον τομέα της εκπαίδευσης, ο Παπανούτσος πρωτοστάτησε στη Μεταρρύθμιση του 1964, με την οποία επιβλήθηκε η δημοτική ως επίσημη γλώσσα της εκπαίδευσης.

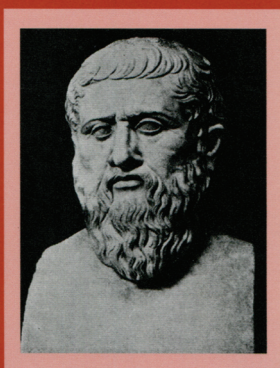
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από τις πολυάριθμες μελέτες σημαντικό είναι το σύγγραμμά του *Τριλογία του Πνεύματος* (Αθήνα, 1928). Το βιβλίο αυτό συμπυκνώνει τον φιλοσοφικό προβληματισμό του και τις εμπειρίες του από τις σπουδές του στα μεγάλα πανεπιστημιακά κέντρα του εξωτερικού.

Αργότερα η *Τριλογία του Πνεύματος* χωρίστηκε και κυκλοφόρησε σε τρεις ανεξάρτητες ενότητες: *Περί τέχνης* (Αθήνα 1930), *Περί Ηθικής* (1932) και *Περί Επιστήμης* (1937). Κατά την ώριμη περίοδο της ζωής του, τα βιβλία αυτά αποτέλεσαν πυρήνα για μεταγενέστερες συνθέσεις του, όπως η *Αισθητική* (1948), η *Ηθική* (1949) και η *Γνωσιολογία* (1954). Στην *Αισθητική* ο Παπανούτσος κάνει αρχικά μια ιστορική ανασκόπηση και ερμηνεία των προσπαθειών του ανθρώπου να συλλάβει νοητικά τον ορισμό του ωραίου και τη συναισθηματική φόρτιση που μας δίνει η θέασή του. Στο δεύτερο βιβλίο επιχειρεί να ορίσει τα μέτρα και τα σταθμά που επιλέγει ο άνθρωπος με σκοπό να προσεγγίσει την αρετή και στο τρίτο, τη *Γνωσιολογία*, διερευνά την αρχή του *Είναι* και εξετάζει την αντινομική μορφή της οντολογικής απορίας.

Κ.Σ.

Ε. Π. Παπανούτσου

ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΒΙΩΜΑ
ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Νόηση

Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις

*Αττικά, Εισαγωγή στο έργο του
Παυσανία και Σημειώσεις, Ιστορικές,
Αρχαιολογικές, Μυθολογικές*

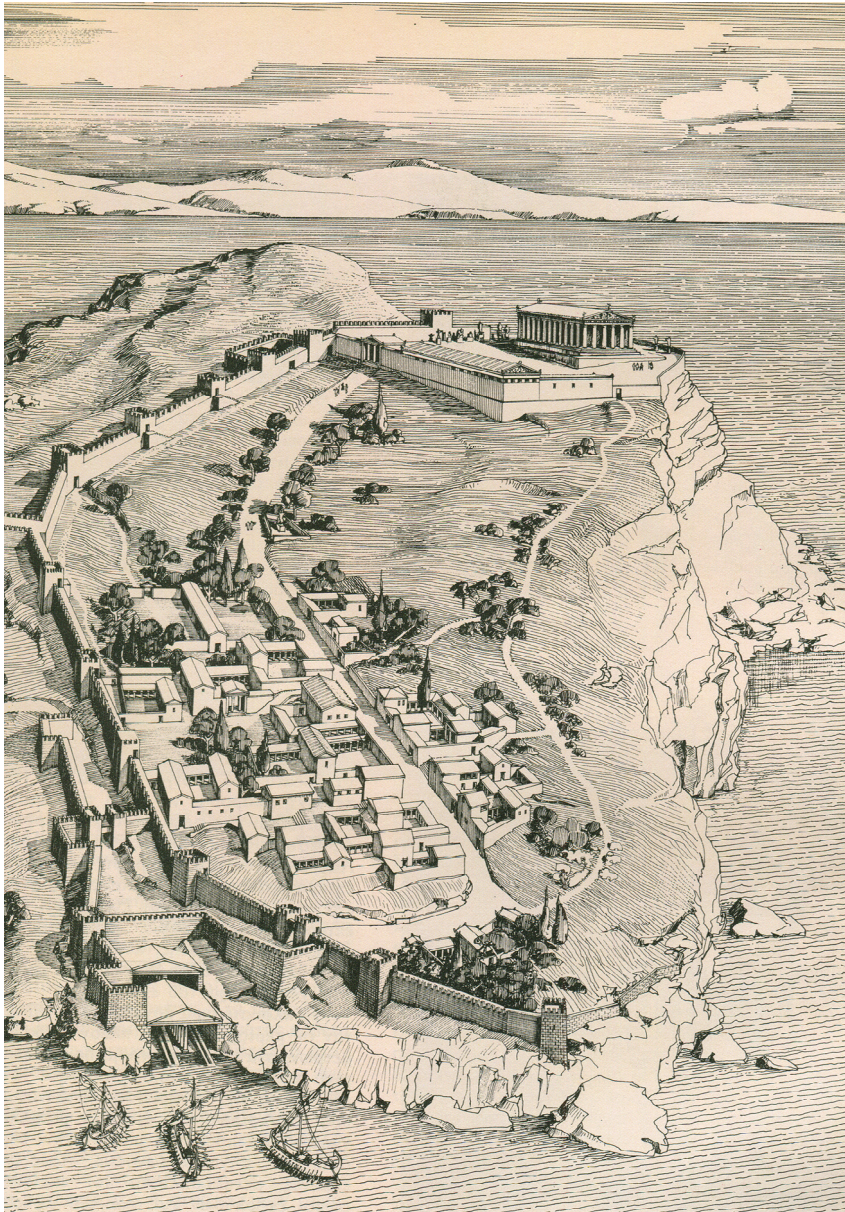
Ο ΝΙΚΟΣ Δ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ, φιλόλογος, αρχαιολόγος και ειδικός μελετητής της αρχαίας τοπογραφίας, γεννήθηκε στα Φάρσαλα το 1912 και πέθανε στην Αθήνα το 2002. Σπούδασε κλασική φιλολογία στο ΑΠΘ και άρχισε να εργάζεται στην Αρχαιολογική Υπηρεσία του Βόλου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από το 1972 έχει στενή συνεργασία με τον Γ. Χριστόπουλο και τον Ι. Μπαστιά στην Εκδοτική Αθηνών, ως μέλος της συντακτικής επιτροπής για τους τόμους που είναι αφιερωμένοι στην αρχαιότητα, στη σειρά *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. Το κατεξοχήν όμως δείγμα των φιλολογικών του γνώσεων και της οξυδέρκειάς του είναι η πεντάτομη έκδοση: *Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις. Αττικά, Εισαγωγή στο έργο του Παυσανία και Σημειώσεις, Ιστορικές, Αρχαιολογικές, Μυθολογικές*, τόμ. Α' -Ε' (Αθήνα 1974).

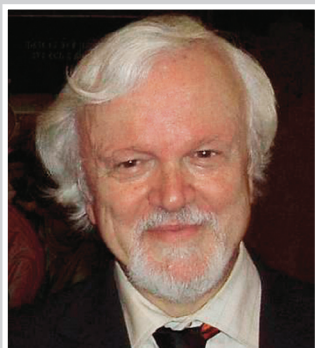
Ο Παπαχατζής δεν αρκείται στη φιλολογική αποκατάσταση και μετάφραση του κειμένου, αλλά εμπλουτίζει την έκδοση με εξαντλητικά σχόλια, συνοδευόμενα από τοπογραφικούς χάρτες, αποτυπώσεις αρχαιολογικών χώρων και σχεδιαστικές αποκαταστάσεις αρχικών μορφών των μνημείων, φωτογραφίες ερειπίων και γλυπτών, όπως και αναπαραστάσεις ολόκληρων αρχαίων ιερών: λόγου χάρη, του ιερού του Ποσειδώνα στην κορυφή του ακρωτηρίου του Σουνίου και του τεμένου της Σουνιάδας Αθηνάς (σχέδιο του Η. Μουτόπουλου). Τα σχόλια του Παπαχατζή έχουν εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα και η πληρότητά τους αγγίζει τα όρια αυτοτελούς έργου.

Κ.Σ.

Αναπαράσταση του ιερού του Ποσειδώνα στη κορυφή του ακρωτηρίου του Σουνίου, σε σχέδιο του Η. Μουτόπουλου, 1973. Από την έκδοση: «Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις», (σ. 88-89).

Σουητώνιος, Βίοι Καισάρων

Ο ΝΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε φιλοσοφία στο Κλασικό Τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής του ΠΑ (1960) και ειδικεύθηκε στη λατινική φιλολογία στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Ο Πετρόχειλος επιμελήθηκε μεταφραστικά και εμπλούτισε με πολύτιμα σχόλια εκδόσεις με έργα Λατίνων ιστορικών στη σειρά του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης. Αρχικά κυκλοφόρησε ο *Σαλλούστιος* (Αθήνα 1997-1999) και ακολούθησε σε δύο τόμους, το έργο του Σουητώνιου, *Βίοι Καισάρων*.

Οι *Βίοι* του Σουητώνιου, ιστορικού που έδρασε τον 2ο αιώνα μ.Χ., είναι ένα πολύτιμο βιβλίο, που μας παρέχει πλήθος πληροφοριών για τη ζωή και τα έργα των καισάρων, καθώς ο Σουητώνιος, από την επίσημη θέση του γραμματέα στην αυτοκρατορική αυλή (*a bibliothecis*), είχε άμεση πρόσβαση στα τεκταινόμενα γύρω από τον αυτοκράτορα. Ο Πετρόχειλος μας παραδίδει ένα αξιόπιστο κείμενο ως προς τη μετάφραση, με πλούσιες σημειώσεις, σχόλια και διευκρινίσεις σχετικά με Ρωμαίους αξιωματούχους και πνευματικούς ανθρώπους, όπως και Έλληνες φιλοσόφους, που διέτριβαν στο αυτοκρατορικό περιβάλλον.

Εξίσου πολύτιμο είναι και το βιβλίο του *Ρωμαίοι και Ελληνισμός. Μία διαλεκτική σχέση* (Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδήμας, 1984). Στο βιβλίο αυτό γίνεται προφανές πόσα λίγα πράγματα γνωρίζουμε για την εποχή της κατάκτησης του ελληνικού χώρου από τους Ρωμαίους και κατ' επέκταση περιοχών που αποτελούσαν κάποτε τμήμα βασιλείων των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Στο βιβλίο του ο Πετρόχειλος παραθέτει σχόλια που αναδεικνύουν απόψεις των Ρωμαίων, ως προς την έκταση που είχε η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στα ρωμαϊκά γράμματα και τις τέχνες.

Κ.Σ.

Άπαντα του Σολωμού

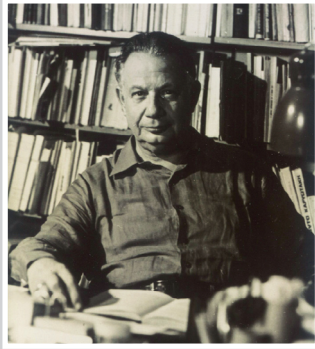

Ο ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1906, όπου και πέθανε το 1982. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και το 1929 διορίστηκε επιμελητής χειρογράφων στην Εθνική Βιβλιοθήκη, ενώ το 1932 συνέχισε τις σπουδές του στα πανεπιστήμια του Μονάχου, του Βερολίνου και του Παρισιού, με επίκεντρο την αρχαιολογία. Εργάστηκε ως έφορος αρχαιοτήτων στην Πάτρα (1943-1945), χωρίς όμως να παραμελήσει τις φιλολογικές του έρευνες. Το 1948 κατέλαβε την έδρα της Νεότερης Ελληνικής Φιλολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το 1978 κυκλοφόρησε η *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* (Αθήνα, ΜΙΕΤ), καρπός των φιλολογικών του αναζητήσεων. Η *Ιστορία* του Πολίτη διαφέρει από το αντίστοιχο έργο του Κ.Θ. Δημαρά, καθώς δεν επαναλαμβάνει όσα έχουν ήδη ειπωθεί, αλλά επικεντρώνεται στην ανάλυση συγκεκριμένων πνευματικών ρευμάτων και ιδεολογιών που απορρέουν από αυτά, κατά χρονικές περιόδους. Το πιο αντιπροσωπευτικό όμως έργο του είναι η τρίτομη έκδοση *Τα Άπαντα του Σολωμού* που κυκλοφόρησε από τον «Ίκαρο» (1948-1955-1960-1991).

Η αξία της έκδοσης του Πολίτη συνίσταται στο ότι επεξεργάστηκε κριτικά το ποιητικό έργο του Σολωμού, με βάση: όσα δημοσίευσε ο Ι. Πολυλάς στην πρώτη έκδοση των «Ευρισκομένων» (Κέρκυρα, 1859), σε συνδυασμό με τα *Προλεγόμενά* του, όσα δημοσιεύθηκαν έκτοτε και όλα τα ανέκδοτα ελληνικά και μόνο ποιήματα – παραλλαγές στίχων– που περιέχονται στην έκδοση «Σολωμού Ανέκδοτα Έργα» (Αθήνα, «Στοχαστής», 1927) και, τέλος, τις ανέκδοτες παραλλαγές στίχων του ποιήματος *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* και *Πόρφυρας*.

Κ.Σ.

Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932)

Ο Γ.Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1929 και πέθανε το 1995. Μελετητής και καθηγητής της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ξεκίνησε τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και τις ολοκλήρωσε στο King's College του Cambridge και αργότερα στο ΑΠΘ, όπου και αναγορεύτηκε διδάκτωρ Φιλολογίας το 1966.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από την πλούσια εργογραφία του σταθμό αποτελεί το βιβλίο του *Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932). Περιγραφή και Σχόλια*, που κυκλοφόρησε από τον «Ίκαρο» (α' έκδοση 1966, επανέκδοση το 1992).

Αντικειμενικός στόχος του Σαββίδη ήταν η κατάταξη των ποιημάτων του Καβάφη σε ενότητες, κατά χρονολογική σειρά: μεμονωμένα ποιήματα σε φυλλάδια (1891-1904), επιλογή ποιημάτων που κυκλοφόρησαν σε τεύχη (1904/5-1910) και ποιήματα σε λυτά φύλλα, συνδεδεμένα ή κολλημένα μεταξύ τους, δηλαδή όσα ποιήματα δημοσίευσε ο ίδιος ο Καβάφης και χρονολογούνται από το 1891 ως το 1932.

Το 1994 κυκλοφόρησε ένας «εορταστικός τόμος» με τον τίτλο *Τράπεζα Πνευματική*, από τον εκδοτικό οίκο «Πορεία», που αποτελεί ουσιαστικά συμπλήρωση της εργογραφίας του, καθώς περιλαμβάνει ανέκδοτα άρθρα. Το εξώφυλλο επιμελήθηκε ο Γ. Σικελιώτης: *Η διδασκαλία* (σινική με πενάκι). Στη σελίδα 11, παρατίθενται τσιτάτα διαφόρων λογοτεχνών, όπως του Κ.Θ. Δημαρά προς τον Γιώργο Σεφέρη. Ο τόμος αυτός αποτελεί τεκμήριο της φιλολογικής δεινότητας του Σαββίδη, όπως δηλώνουν οι τίτλοι άρθρων και ανακοινώσεών του, που εκτείνονται από την κλασική ως την νεοελληνική φιλολογία.

Κ.Σ.

Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ

ΠΟΡΕΙΑ

Η Αρχαία Σοφιστική. Τα σωζόμενα αποσπάσματα

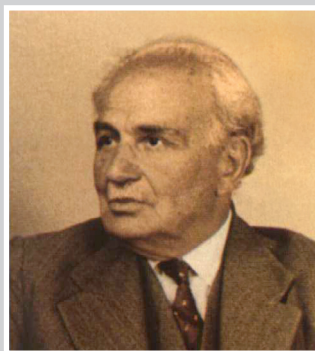
Ο **N.M. ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1938 και αφού σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ, παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας στα πανεπιστήμια του Göttingen και του Tübingen.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Στις δημοσιεύσεις του περιλαμβάνονται οι μεταφράσεις τριών πλατωνικών *Διαλόγων*, ενώ έχει μεταφράσει Νίτσε, Βίντελμπαυτ κ.ά. Ωστόσο, το πιο σημαντικό βιβλίο του είναι: *Η Αρχαία Σοφιστική. Τα σωζόμενα αποσπάσματα* (Εκδόσεις «Γνώση», 1991), έργο με το οποίο ο Σκουτερόπουλος συμπληρώνει ένα κενό στην ελληνική βιβλιογραφία αναφορικά με το σοφιστικό κίνημα. Η σημασία του βιβλίου έγκειται στο ότι παραδίδονται μεν όλα τα διασωθέντα αποσπάσματα, όπως καταχωρίστηκαν στην κλασική συλλογή από τους Γερμανούς Diels και Kranz, μόνο στην ξένη βιβλιογραφία, σχολιάζονται όμως εκτεταμένα από τον Σκουτερόπουλο με βάση την εργογραφία κάθε σοφιστή, αφού προηγουμένως παρατίθεται ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα.

Η *Αρχαία Σοφιστική* του Σκουτερόπουλου φωτίζει μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες εκφάνσεις του αρχαίου πνεύματος, αλλά ταυτόχρονα, προβάλλει την οξυδέρκεια όσων κινήθηκαν στην εκπαιδευτική γραμμή των σοφιστών. Θα πρέπει δε να ληφθεί υπ' όψιν, πως δεν υπήρχε πολιτικός ή πνευματικός άνδρας, τον 5ο και 4ο π.Χ. αιώνα, που να μην διετέλεσε μαθητής ή ακροατής των διάσημων παραδόσεων τους. Θα παρακολουθήσει, επίσης, ο αναγνώστης την πρώτη διαμάχη που έγινε ποτέ σε επίπεδο φιλοσοφίας!

Κ.Σ.

Νεοελληνική μετρική

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ. Φιλολόγος, μεταφραστής. Γεννήθηκε στην Πέτρα Λέσβου το 1886 και πέθανε στην Αθήνα το 1979. Τέλειωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και στη συνέχεια σπούδασε Φιλολογία στο ΠΑ και του Μονάχου. Από το 1913 ως το 1951 εργάστηκε ως εκπαιδευτικός σε διάφορες πόλεις και στο τέλος στην Αθήνα ως γυμνασιάρχης, αιρετός εκπαιδευτικός σύμβουλος και διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Το 1921, ενόσω υπηρετούσε στη Σμύρνη, εξέδωσε την ποιητική συλλογή *Δρόμοι και μονοπάτια*, για την οποία εκφράστηκε ευνοϊκά ο Κωστής Παλαμάς. Στη συνέχεια επιδόθηκε συστηματικά στη μετάφραση, με συνέπεια να θεωρείται ως ένας από τους συστηματικότερους μεταφραστές της αρχαίας ελληνικής και της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

Ανάμεσα στο σημαντικότερο έργο του ξεχωριστής μνείας αξίζει η *Νεοελληνική μετρική* (1930), έργο αξεπέραστο ως τις μέρες μας, παρά το γεγονός ότι, τουλάχιστον από θεωρητική άποψη, θεωρείται από κάποιους ξεπερασμένη· ως μειονέκτημά της, επίσης, θεωρείται η φυσική και αναμενόμενη –αν σκεφτεί κανείς το πότε γράφτηκε αυτό το έργο–σταθμός–αδιαφορία που επιδεικνύει ο συγγραφέας για την ελευθερόστιχη ποίηση. «Το μεγάλο και ποικίλο έργο του Σταύρου», γράφει ο Γ.Μ. Σηφάκης, «χαρακτηρίζουν μια βαθύτατη ελληνομάθεια και σπάνια αίσθηση του ύφους και των ρυθμών των αρχαίων ποιητικών ειδών· κατόπιν, μια αντίστοιχα μεγάλη γνώση της νέας ελληνικής, των ιδιωμάτων, των φωνητικών νόμων και των ρυθμικών της δυνατοτήτων· ένα τρίτο γνώρισμα, που χαρακτηρίζει και τα πρωτότυπα κείμενά του και τις μεταφράσεις του, είναι η αίσθηση του μέτρου».

Κ.Π.

Πλάτωνος Συμπόσιον

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ γεννήθηκε στη Χίο το 1901 και σε ηλικία μόλις 36 ετών, το 1937 έδωσε τέλος στη ζωή του, στον Ακροκόρινθο. Φοίτησε αρχικά στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης, όπως και

ο Κοραΐς, και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του ΠΑ και στα πανεπιστήμια της Λειψίας και του Βερολίνου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Από την πρώτη του δημοσίευση, ο *Ευαγόρας* του Ισοκράτη (1927), διαφάνηκε το οξύ κριτικό πνεύμα του και η τεράστια φιλολογική του αρματωσιά. Αμέσως μετά απέδειξε ότι ο *Επιτάφιος* που είχε συνταχθεί για τους πεσόντες στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.) δεν ήταν νόθο έργο του Δημοσθένη, όπως πίστευαν, αλλά αυθεντικό. Το βιβλίο όμως που τάραξε κυριολεκτικά τα νερά της ακαδημαϊκής κοινότητας και ξεσήκωσε έντονα επικριτικά σχόλια ήταν η έκδοση του *Συμποσίου* του Πλάτωνα (Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών 1934), μοναδική ως τότε στην παγκόσμια βιβλιογραφία, με εκτενή σχόλια και σπουδαία εισαγωγή του συγγραφέα. Η απόδοση του αρχαίου κειμένου είναι φιλολογική και όχι λογοτεχνική, ενώ ο γλωσσικός της τύπος κινείται στο πλαίσιο που προδιαγράφει ο κανονισμός της Ελληνικής Βιβλιοθήκης της Ακαδημίας. Το ερμηνευτικό υπόμνημα σχολιάζει και διευκρινίζει όσα πράγματα βοηθούν στην κατανόηση του κειμένου από φιλολογική σκοπιά, ενώ τα καθαρά φιλοσοφικά ζητήματα σχολιάζονται διεξοδικά στην εισαγωγή. Δέκα χρόνια μετά την έκδοση του *Συμποσίου* (Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1937), ο Συκουτρής υποχρεώθηκε να κυκλοφορήσει ένα βιβλίδιο: *Η εκστρατεία κατά του Συμποσίου (Τα κείμενα και οι κουλουροπόλαι)*, επειδή, μολονότι το *Συμπόσιο* εκδόθηκε στη σειρά της Ακαδημίας Αθηνών, γράφτηκε δηλαδή με προτροπή επιτροπής της Ακαδημίας, τα διάφορα σχόλια και οι επικρίσεις που προκλήθηκαν από κοσμικές και εκκλησιαστικές αρχές, οδήγησαν την Ακαδημία στο να αποκηρύξει σιωπηρά «το έργο της»!

Κ.Σ.

Διάγραμμα κατ' εικασίαν που αναπαριστά το συμπόσιο στην οικία του Αγάθωνα, με τις κλίνες να καταλαμβάνουν: ο Φαίδρος την προνομή (1), ακολουθεί αόριστος αριθμός, από 2 ως 6 και στη συνέχεια ο Πausανίας (7), ο Αριστοφάνης (8), ο Ερυξίμαχος (9), ο Αριστόδημος (10), που προστέθηκε εκ των υστέρων.

Από την έκδοση:
«Πλάτωνος Συμπόσιον» (σ. 31).

Άπαντα Παπαδιαμάντη

Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ποιητής, πεζογράφος, μελετητής, επιμελητής εκδόσεων. Γεννήθηκε το 1933 στο Διδυμότειχο, όπου υπηρετούσε ο πατέρας του ως φιλόλογος. Μεγάλωσε και ζει στη Χαλκίδα, αναπτύσσοντας υφολογικές ιδιότητες συγγραφέων που έζησαν μακριά από τα αστικά κέντρα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση και εξέδωσε ποιητικές συλλογές: *Το λαγούμι* (1979), *Για το θαλασσινό αηδόني* (1984) κ.ά., πεζά: *Τρία θαλασσινά ειδύλλια* (1985), *Επισείουσα ανέμου* (1989), *Λιμενάρχης Ευρίπου* (1993), το μικτό είδος: *Το βαθύ πηγάδι ή εκρήξεις συναφών φωτοβολίδων* (1989) κ.ά.

Συνδυάζοντας με επιτυχία λόγο και λαϊκότροπο ύφος, στα πεζά και στα δοκιμιακά κείμενά του, δημιούργησε αξιοσημείωτη ενιαία υφολογική ταυτότητα, ενώ –όπως επισημαίνει ο Αλέξης Ζήρας– «η ειρωνική/εριστική φόρτιση των σχολίων του είναι ένα μόνιμο υφολογικό του στοιχείο, υποδηλώνοντας την ηθική διάσταση ενός έργου που διαμορφώθηκε στη σκιά του Παπαδιαμάντη, του Σκαρίμπα, του Ν. Καββαδία – χαρακτηριστικά μοναχικών της ελληνικής λογοτεχνίας. Η πολύχρονη και συστηματική ενασχόλησή του με το έργο του Αλέξ. Μωραϊτίνη, του Σκαρίμπα και, κυρίως, του Παπαδιαμάντη, είχε ως αποτέλεσμα τη συγκρότηση του μεγαλειώδους –όπως κατά γενική ομολογία χαρακτηρίστηκε– έργου: της κριτικής έκδοσης των *Απάντων* του τελευταίου (1981-1988, 5 τόμοι), της *Αλληλογραφίας* του κ.ά.

Κ.Π.

Η γυναίκα της Ζάκυνθος

Όραμα του Διονυσίου Ιερομονάχου,
εγκάτοικου εις ξωκλήσι Ζακύνθου

ΕΛΕΝΗ ΤΣΑΝΤΣΑΝΟΓΛΟΥ. Φιλολόγος, πανεπιστημιακός. Γεννήθηκε το 1937 στα Σέρβια Δυτικής Μακεδονίας και πέθανε στη Θεσσαλονίκη το 1995. Για ένα μικρό χρονικό διάστημα εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση, ενώ στη συνέχεια δίδαξε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ, καθώς και στα πανεπιστήμια Κρήτης και Κύπρου ως επισκέπτρια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ | Υπήρξε σημαντικότερη ερευνήτρια του έργου του Διονυσίου Σολωμού, δημοσιεύοντας πλήθος μελετών της σχετικών με τη σολωμική ποίηση, ανάμεσα στις οποίες εξέχουσα θέση κατέχουν η διατριβή της *Μια λανθάνουσα ποιητική σύνθεση του Διονυσίου Σολωμού. Το αυτόγραφο τετράδιο της Ζακύνθου αρ. 11* (1978, οριστική έκδοση 1982) και, βέβαια, η φιλολογικά επιμελημένη έκδοση του μέγιστου σολωμικού έργου *Η γυναίκα της Ζάκυνθος. Όραμα του Διονυσίου Ιερομονάχου, εγκάτοικου εις ξωκλήσι Ζακύνθου*, που κυκλοφόρησε το 1993 με εισαγωγή, κείμενο και γλωσσάρι της ίδιας και με εικόνες του Χρόνη Μπότσογλου. Έκδοση που απαιτούσε ιδιαίτερο και πολύχρονο μόχθο, αν σκεφτεί κανείς ότι η κατάσταση του χειρογράφου του ποιητή είχε δημιουργήσει ξεχωριστές δυσκολίες και ασυνήθιστα εκδοτικά προβλήματα σε όλους όσους είχαν, πριν από αυτήν, αναλάβει τη φιλολογική ευθύνη της έκδοσης του πολυσήμαντου αυτού έργου. Με την έκδοση αυτή, καθώς και με την έκδοση των *Λυρικών* του Αθαν. Χριστόπουλου, της *Θυσίας του Αβραάμ* (1970), του τόμου *Ποιήματα και πεζά* του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (μαζί με τον Γ.Π. Σαββίδη), η Τσαντσάνογλου συνέβαλε όσο λίγοι στην προώθηση των νεοελληνικών σπουδών, κάνοντας προσिता, στον σύγχρονο αναγνώστη, σημαντικά έργα παλαιότερων περιόδων της νεοελληνικής λογοτεχνίας μας, κυρίως ποιητικά.

Κ.Π.